

ΒΩΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ Α'. — ΑΡΙΘΜΟΣ 9

Ἀθήνα, Μάρτης 1 — 1919

Τὸ φύλλο λεπτά 40. Στὸ ἐξωτερικὸ μισὸ φρεῖγο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ: *Καθὼς ἀλλάζουν οἱ ἐποχές. — Γιὰ τὸν ἐντεκασύλλαβο*
 ΣΤΕΦ ΔΑΦΝΗ: *Τὸ χιούμορ τοῦ Παπαδιαμάντη.*
 ΧΡ. ἙΣΠΕΡΑ: *Τὸ βιολί.*
 ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ: *Φωτιές στὴ στάνη!*
 ΣΤΕΦΑΝΙΑΣ ΔΑΦΝΗ: *Ἡ πεθαμένη μὲ τ' ἀνοιχτὰ μάτια.*
 Μ. ΦΙΛΗΝΤΑ: *Γλωσσολογικά.*
 ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ: *Ἐμμαν. Μαγκάκης (ποίημα)*
 Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑ: *Ἡ συντροφιά.*
 ΓΙΑΝΝΗ ΙΒΡΑΚΗ: *Μία περιπέτεια.*
 ΝΙΚΟΥ Χ. ΜΠΟΥΦΙΛΗ: *Τρία τραγούδια.*
 ΜΙΧ ΠΕΤΡΙΑΝ: *Τρία τραγούδια*
 ΒΙΤΣΕΝΤΣΟΥ ΜΟΝΤΗ: *Στὸ θάνατο.*
 ROBERT BURNS: *Πέρασε πάει ἡ χειμωνιά.*
 MARY JANE CÉRE: *Ἀνάμνηση*
 ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: *(Ἄριστος Καμπάνης. — Ὁ γάμος τοῦ Φιγαρώ)* ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ. — ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ.

ΚΑΘΩΣ ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΟΙ ΕΠΟΧΕΣ

37

Βράχοι ποῦ κατρακύλησαν ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ῥάχη
 Στὸν κάμπο, ἀπ' τὸν πολὺ καιρὸ μὲ παρδαλὲς σκουριές,
 Τὰ βώδια κείτονται, κ' ἡ σκιά τοῦ πλάτανου μόναχη
 Σαλεύει ἀπ' τὴ ῥάχη τοὺς φεγγίσματα καὶ σκιές.

Κι' ὁ πλάτανος ἀπ' τὸ σταχτὴ χοντρὸ κορμὸ σηκώνει
 Τοὺς κλώνους τοὺς παχειούς,
 Ποῦ τὰ δάσα φυλλώματα κρατοῦν, καὶ τοὺς ἀπλώνει
 Γύρω τρωγύρω ὀμπρελωτά, στριφτά καὶ κλαρωτούς.

Στὸν κάμπο δὲ σαλεύει πιά παρὰ τὸ ἀψὶ λιοπύρι
 Ποῦ ἀποχαυνώνει καὶ ποῦ σκεῖ τὴ θαμπερὴ ἀντηλιά,
 Ἐνῶ στὸ πλάι τοῦ ῥέματος ἔχει ὁ βοσκὸς γιαγίρει
 Καὶ ξαναλέει τοῦ ποταμοῦ τὴν ἄρια ὄλο δροσιά.

38

Θρασομανάει τῆς σταφυλλιάς τὸ φύλλωμα κι' ἀπάνω,
 Ποῦ ἡ αὔρα τὸ ταράζει,
 Μύρια πετράδια παρδαλὰ σκορπάει τὸ φῶς τὸ πλάνο,
 Μὲς τὸ σμαράγδι τὸ πυκνὸ, ζαφείρι καὶ τοπάζι.

Καὶ γλυκοαχάει τῆς μέλισσας τὸ βόμβισμα κι' ἀντάμα
 Τρελλὰ πετάει τρογύρω,
 Πολύχρωμη μιὰ ἐφήμερη πεταλουδοῦλα, ὦ θάμα!
 Ποῦ τίς στιγμὲς τῆς εὐτυχιάς ἀπ' τὴ ζωὴ ἔχει κληρο.

Στὸν ἴσκιο παίζουν τὰ παιδιὰ, καὶ τὰ πουλιὰ λαλοῦνε,
 Καί, πλαγιαστός, ἀνάγια
 Τὰ μάτι' ἀσκώνει ὁ γεωργός, ποῦ ἀπὸ χαρὰ σκιρτοῦνε,
 Κιττώντας τὰ πολύρωγα τοῦ θεῖου χυμοῦ μαστάρια.

42

ΚΕΡΚΥΡΑ

Γ'.

«Ὀδὸς Ἀναπαύσεως»

Λεῦκες, μὲ τοὺς λευκοὺς κορμούς καὶ τ' ἀσημένια φύλλα,
 Στὴ θολωτὴ δεντροστοιχιά,
 Ὅταν τὸ ἀγέρι, ὡσὰν ψυχῆς χὰδι, ἀπαλὰ φυσά,
 Τὸν ἀσημόφρεγγό σας θρὸ ποῦ ζῶ μὲ ἀνατριχίλα,

Ψηλόλιγνα, μ' ὀρθόστητα τὰ κλώνια Κυπαρίσσια,
 Μὲ τίς σκευρὲς κορφές,
 Μὲ τὰ θολὰ φυλλώματα, καὶ τίς μακρὲς σκιές,
 Στὴ γνώριμη δεντροστοιχιά ποῦ πάει πρὸς κάποια Ἠλύσια,

Πόσες φρερὲς τὸ δειλινὸ καὶ τὸ αὐγινὸ σὰς εἶδα
 Θριαμβευτικὰ ὑψωμένα,
 Μὲ τὰ χρυσὰ σας στέφανα, σὰ νικητήρια ἀψίδα
 Ἐνῶ περνοῦσαν κάτω σας τὰ ξόδια τὰ θλιμμένα!

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

Στὸν Κ. Φαλιῆτις

Ὁ κουτσός μουσικός μὲ τὰ μακρὰ μαλλιά, τὸ ἀδύνατο χλωμό πρόσωπο καὶ τὰ μεγάλα ἰσκιωμένα μάτια, ὁ ὑπάλ-
ληλος καὶ τὸ παιδί ποὺ σπούδαζε— ἡ ἴδια συντροφιά βρέ-
θηκε ξανά στὴν κἀμαρα τοῦ Πέρκα. Ἡ ἡμέρα, γιορταστική
του— καὶ τοῦ ἁγίου δίχως τζάμι μὲ μπογιατισμένο χαρτί—
μ' ἓνα καντήλι κάτωθι του, σὲ μιὰ καρτέλα, σὲ φῶς ἀχνό,
χλωμό. Χτύπησε στὰ μάτια τοῦ κουτσοῦ μουσικοῦ καὶ κα-
θὼς μπήκε στάθηκε μπροστά. Κι' ὅπως ἦταν ψηλός, ἀδύ-
νατος μὲ τὰ ξέθωρα βρούχα σκέπασε τὴν εἰκόνα.

— Τί κοιτᾶς, τοῦ φώναξεν ὁ Πέρκας.

— Ἀηδονόγλωσσα θὰ ἦταν ὁ μακαρίτης εἶπε μὲ βα-
θειὰ φωνή. Κανταδόρος στίς κακοτοπιές. Ἐχουε ἓνα πά-
θος τὰ μάτια του.

Καθῆσαν στὸ μεσιανὸ τραπέζι οἱ δύο, ὁ μουσικός στὴ
γωνιά κι' ὁ Πέρκας στάθηκε ὀρθὸς καὶ κοίταξε τὸ ἀντι-
κρυνὸ σπίτι.

Ὁ μουσικός σφύριξε ὕστερα μουρμούρισε κάποιον σκοπὸ
τεντώνοντας τὸ πόδι του.

Ἀρχίσανε τὶς κουβέντες. Τὸ παιδί ποὺ σπούδαζε
γιὰ τὴν ἐπιστήμη του. Ὁ ὑπάλληλος γιὰ τὴ δουλειά του.
Κι' ὁ Πέρκας γιὰ τὸ κορίτσι τοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ. Γιὰ
τὰ μάτια τῆς τὰ σεμνά, γιὰ τὴν κουβέντα τῆς τὴν γλυκο-
μίλιτη κι' ὕστερα τὴν κορμωστασιά τῆς, τὰ χυτὰ στήθειά...

Μόνον ὁ κουτσός μουσικός τοὺς ἔδλεπε σφυρίζοντας μὲ
τεντωμένο τὸ πόδι.

Χρυσὴ καρδιά, εἶπεν γιὰ μιὰ στιγμή στὸν Πέρκα
μαζεύοντας τὸ πόδι του. Νὰ σ' εἶχα μαζύ μου θαρρῶ πῶς
δὲ θὰ πείναγα ποτέ. Τὰ λόγια σου κι' ἓνα ποτηράκι μπρο-
στά μου γιομάτο πάντα ἀπὸ τὸ κιτρινωπὸ διαμάντι. Σὺ νὰ
μίλαγες κι' ἐγὼ νὰ τραγουδάγα κι' ἡ χάρη τοῦ ἁγίου νὰ
μᾶς σκέπαζε..

Ὅλοι γελάσανε. Ὁ Πέρκας τραβήχτηκε ἀπὸ τὸ παρά-
θυρο. Κι' ὁ ὑπάλληλος τοῦγενεφε μὲ χαμόγελο. Μὰ ἐκεῖνος
ἀντὶ νὰ μιλήσῃ γύρισε τὰ μάτια του ξανά στὸ ἀντικρυνὸ σπιτι.

— Γονατιστὸς στὴ χάρη τῆς, πετάχτηκε ὁ μουσικός κι'
ὅλοι νομίσανε πῶς ἦταν σκοπὸς τραγουδιοῦ. Μὰ ἐκεῖνος
ἔδειχνε τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε βγεῖ στὸ ἀντικρυνὸ ψηλὸ μπαλ-
κόνι μὲ ποδιά μπλὲ μὲ πρόσωπο λευκὸ σὰν κούκλας καὶ χεί-
λια κοκκινωπὰ σὰν κερασένια. Τότες ὅλοι πήγανε στὸ πα-
ράθυρο κοντὰ κι' ὁ κουτσός μουσικός ἄπλωσε τὸ πόδι του
καὶ βρέθηκε ἐκεῖ. Στάθηκαν ἀμίλητοι.. ἀκούνητοι. Ὁ Πέρ-
κας μὲ ταραχή. Ὁ ἐπιστήμονας μὲ ψευτόγελο ὁ ὑπάλληλος
σ' ἔκσταση κι' ὁ μουσικός μὲ τὰ μεγάλα του ἰσκιωμένα μά-
τια ἄπλωμένα..

Τὸ τραγοῦδι τοῦ κουτσοῦ μὲ τὸ σιγανὸ ἀκοπανιαμένο
τοὺς ἔρριξε σὲ συλλογή. Γιὰ σκορπισμένο βίος, μίλαγε, γιὰ
θάλασσες, γιὰ στεριές γιὰ χεῖλια καὶ στόματα γιὰ κόρμιὰ
καὶ μάτια γαλανά καὶ ἰσκιωμένα. Κι' ὅλο στὰ μάτια ξανα-
γύριζε ἡ στρέψη κι' ὅλο τὰ μάτια τοῦ μουσικοῦ γοργόμαι-
ζαν καὶ στυλόγονταν στὸ ταβάνι..

Κι' ἀπ' αὐτὸ ἤρθεν ἡ ἱστορία του ποὺ τὴν εἶπεν μόνος
του. Καὶ μέσα σ' αὐτὴν ἀνάφερε ὅσα καὶ σὺ τραγοῦδι του
καὶ τὸ ξετύλιμά τῆς ἦταν ὅπως καὶ τὸ ξετύλιγμα τοῦ
σκοποῦ. Χαρὲς ποὺ τὸν πλάνευαν καὶ λύπες μυστικές, κού-
φιες, ἀπὸ τὸ τίποτα.. Γιατὶ τὰ μάτια τῆς δὲν τὸν κοιτάζανε
μὲ τὴν ἴδια λαχτάρια καὶ στὸ φιλί του τραβήχτηκε ἀδιάφορα,
ψυχρά..

Καὶ στὸ τέλος :

— Νᾶελεπες τὰ χεράκια τῆς— μυστήριο. —σὰν κρινέ-
νια. Τὰ χεῖλάκια τῆς— ἀηδονόγλωσσα.. —σὰν ἀνοιγόκλει-
ναν.. Τὰ μάτια τῆς— γλομπάκι λεχτρικό.. —σὰν σὲ κοίτα-
ζαν. Κι' ὁ τρόπος τῆς— χρυσὴ καρδιά.. —σὰν μιλοῦσε.. Κι'
ὕστερα τὸ κορμί τῆς..

Καὶ σηκώθηκε ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὸ πόδι του λίγισε καὶ
μαζύ τὸ σῶμα του. Κι' ἡ μορφὴ του σὰ ν' ἀγρίεψε, μὲ τὰ
μακρὰ μαλλιά ποὺ ἀνεμιστήσανε.

***

«Κεῖνα τὰ χρόνια ἔμενα στὸ σπίτι μου κοντὰ — ἄρχισεν
ὁ ἐπιστήμονας. Μικρὴ πολιτεία περισσότερα χωράφια παρὰ
σπίτια. Μὰ γῆς ὀργωμένη, γῆς ποὺ θέριευε τὸ σπαρτό. Κι'
οἱ συντοπίτες μου βουνίσιοι μὲ κατὶ μπόγια κυπαρισένια γε-
ρόι μ' ἀρχοντικὸ μούτρο. Κι' ἐμεῖς καμάρι ἐξέχωρο ποὺ ἀνοι-
ξαμε τὰ μάτια σὲ τέτοια γῆς.

Σ' αὐτὴ τὴ γῆς, στὸν φωτεινὸν αὐτὸν τόπον γνωρίστηκα
τότε μὲ μιὰ γυναίκα. Ἡμερὴ κι' ἀπλή φύση καταλαβαίνεις;
Στὴν ὄψη τῆς φαινότανε τὸ μέσωμα τῶν δεκαεφτά χρόνων..
Καὶ τὸ κορμί τῆς χυτὸ, σὰ δροσοπηγή..

Πέρασα πολλὸν καιρὸ μαζύ τῆς.

Μὲ τὸ σπίτι μου ὅμως ἄλλαζα καθημερινὰ πικρὰ λό-
για. Μοῦ θυμίζανε πῶς εἶμαι «ἐπιστήμονας» καὶ κατακρέ-
νανε τὴ θέση μου ἀντικρυνό τῆς. Μόνον τότες ἐγὼ ἔνοιωθα κά-
ποιον παληὸν πόνο, μιαν ἀγάπη κρυφὴ γιὰ τὴν ἐπιστήμη
μου ποὺ τὴν σκέπαζε τώρα ἡ σκόνη στὴ γωνιά.

Στὸ νῦν μου ὅμως τρέξανε ἄλλες σκέψεις. Ἡ ἀπλότητα
τῆς συντροφιάς μου μοῦ φάνηκε σὰν κάτι τις κοινὸ, καὶ
πίστεφα τὰ λόγια τῆς μητέρας μου καὶ τῆς ἀδερφῆς μου.
Καὶ ἔυπνησε ξαφνικὰ μέσα μου ὁ πόθος γιὰ τὴ γυναίκα
ποὺ ζοῦσε στίς μεγάλες πολιτείες..

Λογάριαζα τώρα νὰ φύγω ἀπὸ κεῖ.

Ἐκεῖνη τῶμαθε. Ἐνα δειλινὸ ἀνοιξα τὰ βιβλία μου
διάβασα κάμποσο κι' ὕστερα βγήκα μὲ εὐχάριστες σκέψεις.
Ἀπαντηθήκαμε. Ἐκανα πῶς δὲν τὴν εἶδα καὶ προσπέρα-
σα. Τὸ βράδυ καθὼς ἀνέβαινα στὸ σπίτι μου, στὴν αὐλό-
πορτα ξαφνικὰ τὴν ἀντίκρυσαν μπροστά μου.

— Λογαριάζεις νὰ φύγῃς, μοῦ εἶπε μὲ τρεμουλιαστὴ
φωνή.

Ἦταν ἀπὸ τὰ ἡσυχὰ βράδια ποὺ μόνον ἀπόμακρα ἀκοῦς
φωνὲς μισοσδυμένες νὰ σχίζουσαν τὸν ἀέρα καὶ νὰ σδύνου-
νε ξανά σὰ φωνὲς πουλιῶν. Καὶ τὰ σπίτια κλεισμένα μὲ
φῶς ἀχνό, χλωμὸ μέσα.

— Ὅχι.. δὲν ξέρω.. δὲν ἀποφάσισα.. ἀποκρίθηκα.

— Τότες.. ἐγὼ.. ἔκανε ξαφνικὰ καὶ χύθηκε ἀπάνω μου
μὲ ἀναφυλητά. Μὲ τράνταξε μὲ τράθηξε κι' ἐγὼ ἤμουν σὰ
χαμένος. Στὸ σκοτάδι εἶδα τὰ μάτια τῆς νὰ λάμπουν καὶ

“ΒΩΜΟΣ,”

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ — ΣΕΛΙΔΕΣ 16

Συνηθισμὸς προπληρωτέα 10 δεχ. φε τὸ χρόνο σὲ καλὸ χαρ-
τι δεχ. φε 25. Συνηθισμὸς: καὶ δι' ἄλλο στέλνονται στὸν κ Σπύ-
ρο Μόσχον, Περικλέους 28 — Ἀθήνα.

τὸ πρόσωπό τῆς χλωμό. Δίχως νὰ νοιώσω βρέθηκα ἀντικρυ-
στὴν μητέρα μου καὶ τὴν ἀδερφῆ μου καὶ τὴν μητέρα τῆς
στὴν αὐλόπορτα. Τὴν πήρανε μὲ βία.

— Σὰν δὲν ντρέπεσαι ποὺ πᾶς καὶ μπλέκεις ἔλεγεν
ἀδιάκοπα ἡ ἀδερφῆ μου. Κι' ἐγὼ τρόμαζα μὴν τὴν ξαναῖ-
δῶ μπροστά μου ἔτσι ὅπως ἦταν μὲ τὸ χλωμὸ πρόσωπο
καὶ τ' ἀγριωμένα μάτια. Μέσα μου παράξενα φχαριστιόμουν
γι' αὐτὸ μὰ σύγκαιρα τὴ λυπόμουν..

Ἦταν περασμένη ἡ νύχτα. Στὸ σπίτι μου κοιμόνταν.
Διάβασα μ' ἀλλόκοτη ὄρεξη αὐτὸ τὸ βράδυ. Ξαφνικὰ ἄκου-
σα μιὰ φωνὴ κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Δὲν πηγαινοῦσε
πῶς θὰ ἦταν ξανά αὐτὴ. Ἄνοιξα καὶ τὴν εἶδα κάτω στὴν
αὐλὴ μὲ τὴν μητέρα τῆς ποὺ τὴν τράβαγε.

Κατέβηκα ἀθέλητα σιγά.

Τούτη φορὰ δὲν ἔκλαιγε. Μὲ κοίταξε μόνον μ' ἀγριωμέν-
η ὄψη.

— Γιατί δὲν ἔρχεσαι ἐκεῖ.. μοῦ εἶπε.

— Ποῦ ἐκεῖ.. βρώτησα.

— Στὸ σπίτι..

Καὶ ξανά ἔδγαλε μιὰ φωνὴ δυνατὴ.

Κι' ὕστερα πολλὲς φωνὲς ἄγριες, τριχυμιστὲς..

Ἐυπνήσανε ὅλοι. Εἶδαν τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο μὲ τὸ
φῶς, τίς ἀνοιχτὲς πόρτες καὶ τρέξανε..

Γύρισα ὕστερα ἀπὸ λίγο ποὺ ἔγινε ἡσυχία στὸ σπίτι.
Ἀπὸ τὸ ἀντικρυνὸ βουνὸ ἔβγαῖνε τὸ φεγγάρι μικρόσκημο,
γαλανωπὸ.. Δὲν ξέρω γιατί μοῦ φαινόταν πῶς θ' ἀκούγα
ξανά τὴ φωνὴ τῆς τριχυμιστῆ καὶ ἄγρια νὰ σκίζῃ τὸν ἡσυχον
βραδυνοῦν ἀέρα..

Πέρασε λίγος καιρὸς κι' ἔφυγα..

Κυλήσανε τὰ χρόνια κι' ἔμαθα πῶς παντρεύτηκε. Ἐ-
στέρη πῶς ἀπόχτησε ἓνα παιδί. Ἡ μανία γιὰ τὴν ἐπιστήμη
μου θέριευε μέσα μου τώρα. Καταλαβαίνεις πῶς σηκωνό-
μουν πολλὰ μέτρα ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴ γῆς τῆς ἀπόμερης
πολιτείας μου καὶ πλανεύομουν στοὺς ὀρισμούς καὶ στὰ
βιβλία μου; Κι' ὅσο τῶνοιωθα τόσο ἡ λαχτάρια μου μεγά-
λωνε; Καταλαβαίνεις πῶς εἶχα ξεχάσει τὴν παληὰ ἱστο-
ρία.. Καὶ μόνον τίς προάλλες μοῦ τὴ θυμήσε ἡ μητέρα τῆς
ποὺ τὴν εἶδα ἐδῶ..

— Πῶς.. πετάχτηκεν ὁ μουσικός.

«Μοῦ εἶπε πῶς πέθανε καὶ τὴν τελευταία στιγμή φώ-
ναζε τ' ὄνομά μου ὅπως καὶ τότες στὴν νύχτα ἐκεῖνη στὴν
ἡσυχία, μὲ τὴν ἄγρια τριχυμιστῆ τῆς φωνῆ, σὰν χαροπά-
λευε.. Καὶ τὸ φώναζε ὅσο ποὺ ἔσδυσε στὰ χεῖλια τῆς..»

***

Ὁ ἐπιστήμονας ἔπαψε.

— Τόσο αἶστημα, μουρμούρισεν ὁ ὑπάλληλος.

— Συνηθισμένη ἱστορία εἶπεν ὁ Πέρκας. Μόνον ὁ μουσι-

κὸς δὲ μίλησε. Καθόταν μὲ ἀπλωμένο πόδι στὴ γωνιά καὶ
τὰ μάτια του μεγάλα, ἰσκιωμένα βλέπανε ἐξω.

Ἀνήσυχος τόνος, ὁ σκοπὸς τοῦ δικοῦ του τραγουδιοῦ
καὶ τῆς ἱστορίας.

Τοῦ ἐπιστήμονα ἡμέρος μὰ γιομάτος λύπη βουδῆ.

Εἶχε πέσει περὶ τὸ σκοτάδι κι' ἡ κἀμαρα φωτιζότανε
ἀπὸ τὸ χλωμὸ φῶς ποὺ ἔκαιγε στὸ καντήλι στὴν εἰκόνα
τοῦ ἁγίου μπροστά. Ὁ μουσικός σηκώθηκε κι' ἔκανε νὰ
τραγουδήσῃ. Μὰ ὁ σκοπὸς κύλησε θλιβερός ἀπὸ τὰ χεῖλια
του κι' ἔσδυσε σὰν παράπονο.

Ὁ ἐπιστήμονας μόνον δὲν εἶχε σηκωθεί. Φαινόταν πῶς
θ' ἀνέμιξε ξανά τὴν ἱστορία του ὅπως θὰ μίλαγε γιὰ τὴν
ἐπιστήμη του. Σὰ νὰ εἶχε δέσει τὴ ζωὴ του μ' αὐτὴν κι'
ἔτρεχε κοντὰ τῆς στοὺς ὀρισμούς καὶ στίς διάταξεις.

***

Καθὼς βγήκανε στὸ δρόμο ὁ κουτσός μουσικός εἶπε στὸν
ὕπਾਲληλο.

— Μὲ τέτοια ἱστορία καὶ νὰ μὴ λαλαεῖ ἡ καρδιά αὐ-
τουνοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Θὰ τὴν τραγουδάγα μὲ χίλια στό-
ματα.. Τέτοιο μυστήριο..

Κι' ὁ ὑπάλληλος κοιτάζοντας ἀδιάφορα πέρα.

— Παραμύθια ἀδερφέ..

Εἶνε νὰ λὲς λυπητερὰ παραμύθια σὲ τέτοιο φῶς ποὺ
ξέεις..

Κι' ὁ ἀέρας ποὺ φύσηξε σὰ νὰ τοὺς χτύπησε πλημυρι-
σμένος ἀπὸ λουλούδια τῆς νύχτας..

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ROBERT BURNS

ΠΕΡΑΣΕ ΠΑΕΙ Η ΧΕΙΜΩΝΙΑ

Πέρασε πάει ἡ χειμωνιά καὶ νὰ τὸ καλοκαίρι !
Ἀπάνω σ' ὅλα τὰ δοντριά πουλάκια κελαιδοῦνε
Κ' ἐγὼ στῶν ὄλων τὴ χαρὰ θλίβουμαι δίχως ταῖρι,
Ω ! τὴ φευγάτη ἀγάπη μου τὰ μάτια μου θὰ ἰδοῦνε ;

Τὰ ῥόδα μὲς στὴ χλωροσιά — νερὰ στὸ πλάι κυλοῦνε, —
Μπορεῖ νὰ δύνουνε χαρὰ στίς μέλισσες, τὸ σπῖνον·
Μακαριστὲς οἱ ἀγάπες κ' οἱ καρδιές ποῦ ἡσυχουῦνε !
Μὰ ἐμένα ποῦ εἶν' ἡ ἀγάπη μου ποὺ μὲς στὰ στήθια κλεινω ;

Τὸν ἥλιο μοιάζει ἡ ἀγάπη μου ποὺ ἡ καμπερὴ του χάρη
Καθημερινὰ στοὺς οὐρανούς ἴδια πιστὴ φαντάζει,
Μὰ εἶν' αὐτηνῆς ὁ ἔρωτας σὰν τὸ ἀστατο φεγγάρι
Ποῦ τότε εἶν' ἔτσι, ποτε ἄλλιῶς κι' ὅλο μορφὲς ἀλλάζει.

Ω ! ἔσεῖς ποῦ νιώθει ἔρωτα καὶ ποὺ δὲ σᾶς λυτρώνει
Τὸ θέλημά σας ἀπ' αὐτὸν στὴ θλίψι συμπονάει
Ἡ καρδιά μου τὴ δικήνε σας κ' εἵμαστε μεῖς οἱ μόνοι
Ποῦ ὁ πόθος μας μὲ ἀνθρωπινὴ γιατροεὶα δὲν ἀπερνάει.

ΝΙΚΟΣ ΛΑΓΔΗΣ

ΤΟ ΧΙΟΥΜΟΡ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

(Συνέχεια από το περασμένο φύλλο)

Β'.

Όπως το 'Ανέκδοτο, έτσι και η Παροιμία στάθηκε για τον Παπαδιαμάντη πηγή αστέρευτης ευθυμίας. Το χοντροκομμένο αλάτι της λαϊκής σάτυρας βρίσκεται άφθονο στις Έλληνικές παροιμίες, που με θαυμαστή συντομία, σ' ένα στίχο, σε δυο φράσεις, σε πέντε λέξεις πολλές φορές, κλείνουν τη σοφία της μεγάλης λαϊκής μάζας. Το ειρωνικό πνεύμα του λαού σπιθοβολάει σε πολλές από τις παροιμίες αυτές, που είτε δαγκώνουν σαν έλεγχος, είτε χαϊδεύουνε σα φιλική παρατήρηση, έχουνε πάντα ένα σκοπό διδαχτικό. Είνε αξιοθαύμαστη η ευκολία και η τέχνη που έχει ο Σκιαθίτης διηγηματογράφος να βρίσκει την κατάλληλη παροιμία και να την τοποθετεί με αναλογία στη διήγηση ή στο διάλογο. Οι παροιμίες, τα διστιχα, το πιστρόφι ενός τραγουδιού δυναμώνουν τη διήγηση και δίνουν στο διάλογο τη φυσικότητα εκείνη, που εστάθηκε το πρώτο στοιχείο της μεγάλης τέχνης του συγγραφέα.

Σ' εν' από τα τελευταία του διηγήματα, την «Αποσώστρα», η Μορισσώ το Γιαλινάκι είχε ο τύπος της κακογλωσσίας. Η κακογλωσιά, όπως ξέρουμε, είναι σαν ένα εθνικό φρούτο, που καλλιεργείται θαυμάσια σε κάθε συγκέντρωση, από τη βρύση της συνοικίας, ίσαμε το φιλολογικό καφενείο.

Η Σκιαθίτισσα γριά, στρεγγυλοκαθισμένη στο κατώφλι του σπιτιού της, με τη ρόκα, το άδραχτι και δυο άλλες φιλενάδες της, άφηνε τη γλώσσα της ν' αλέθει.

Η γλώσσα είναι μια τρομερή μολόπετρα που συντρίβει με ασφάλεια τα μυστικά και τις υπολήψεις. Η Μορισσώ το Γιαλινάκι είναι η μολόπετρα της Σκιαθός. Όλα τα ήξερε και για όλα είχε έναν επιγραμματικό χαρακτήρισμό. Αν π. χ. μάθαινε καμμιά πρόωση γεννα, έλεγε: «Τρείς επ' σ' έχω άντρα, και τρείς επ' μ' έχεις έξη, και τρείς του παιδιού έννια». Αν έδλεπε κανένα νησιώτη ξυλουργό με την ιδιότροπη φορεσιά του, (μαδιά γυαλιστή βράκα, ψηλό κατακόκκινο φέσι με μακριά φούντα) έλεγε: «Κόρδα και φούντα και τ' άσπρα πουν' τα;». Η Μορισσώ παρακολουθούσε με μάτι Ταβέρη τα φερόματα των συγρωριανών της. Ο Παπαδιαμάντης σκορπίζει άπλόχερα τα χρώματα της παλέτας του για να μας ζωγραφίση άριστοτεχνικά την κουσκουσουρα γριά. Έκείνη η παροιμία που άκούσαμε από το στόμα της ήτανε συνέχεια μόνο χωρίς τέλος. Ένα χρόνο πριν, όταν είχε γείνη ο άρραβωνας του ίδιου άντρογένου είχε πη: «Τά όρνια παντρεύονται, και τα στοιχειά βλογιούνται.» Τό διήγημ' αυτό είναι σα μια συγκέντρωση από παροιμίες δλοζώντανες..

**

Ο Παύλος, ο Πισκολέτος, ο τεμπέλης και μέθυσος οικογενειάρχης, που είδαμε στο πρώτο μέρος της μελέτης αυτής, δεν είναι ο μόνος στα διηγήματα του Παπαδιαμάντη. Ανάλογος τύπος άνικανου άνθρώπου, «αχάρευτου» ζωγραφίζεται στο «Γράμμα στην Άμερική.» «Ο περι αυ ά

λόγος Μπεφάνης ήτο παλαιός φίλος μου. Άλλοτε στην νεότητά του, είχε μαγαζί εις την άγοράν. Ήτο έμπορορράπτης. Όταν ήθελες να ψωνίσης και είχες ν' αλλάξης νόμισμα, αν έπαρουσίαζες μισή βήγίνα, ίσην με 2.90 σου την άλλαζε δια σωστήν, σου έκρατοσε 20 λεπτά δια της βελόνες, την κουβαρίστραν και της κλωστας και σου εδίνε 5.60 βέστα. Αν ήτο ήμισι Γαλλικού ταλλήρου σου εδίνε 5.40. Εις όλίγον καιρόν το έκλεισεν.» Στο ίδιο διήγημα, που είναι πολυ ύπακειμενικό και που θα χρησιμέφη μιá μέρα στο βιογράφο του Παπαδιαμάντη, ο διηγηματογράφος προσθέτει:

«Άλλ' έπως κυβερνάται, ή μάλλον έπως φέρεται ο κόσμος, με την ψευδομανίαν, με την τυφλήν πρόληψιν, με την κωφήν ήμην, είχε διαδοθει και πιστωθει εις το χωρίον, οτι τάχα εγω ήξευρα πολλές γλώσσες. — «Όλες με τα γράμματα τους και της 'μιλίες, φαρσί.» Κι' εγω πράγματι δεν ήξευρα ούτε μισήν γλώσσαν να μιλήσω, είχα δε εκμελετήσαι κατ' ιδίαν οτι εκ των ξένων γλωσσών είχα μάθη, χάριν φιλολογικής άπολαύσεως, είτε ες ανάγκης και προς βιοπορισμόν, και είργαζόμην ως μεταφραστής εις τάς έφημερίδας, ουδέποτε ως κυριέρης εις τα ξενοδοχεια άλλ' ουτε είχα άνατραφει με γκουβερνάνταν—διά να όμιλώ ξένας γλώσσας.» Με το λόγο λοιπόν αυτόν που βγήκε, πως ήξερε πολλές γλώσσες ο Παπαδιαμάντης, τραβούσε πολλά βάσανα από τους συμπατριώτες του. Άλλοι είχανε άλληλογραφία με το εξωτερικό, και άλλοι ήτανε αναγκασμένοι να στείλουν γράμματα στις αρχές της Άμερικής για να μάθουν τί άπόγεινε τουτος ή εκείνος ο συγγενής που τότε νομίζανε πια χαμένο. Την άλληλογραφία αυτή ήταν υποχρεωμένος να την κάνει ο Παπαδιαμάντης. Άλλος ήθελε το ένα, άλλος το άλλο. «Άλλος είχε νομφευθει Άμερικανίδα και αυτή θέλουσε να φανη ειρωνικώς φιλόφρων προς την άγνωστον πενθερά της—ευτυχώς δι' άμφότερας δεν ήτο έλπις να γνωρισθώσι ποτέ—έγραφεν άγγλιστί. «Όλ' αυτά ωφειλα να τα μεταφράσω. Θεέ μου. Και ήσαν τόσοι και τόσοι στο χωρίον σχολάρχαι, καθηγηταί, μισθοφόροι, επιστήμονες με διπλώματα, μορφωμένοι, ευπρόσωποι, καλλωπισμένοι. Και τόσοι άλλοι ξεניתεμένοι επανέκαμπτον ανά παν θέρος ες Άμερικής και κανείς δεν ήτο ίκανός να διαβάση σωστά ένα γράμμα. «Ω, τί βάσανον.»

Ο πιό περίεργος από τους βασανιστές αυτούς του Παπαδιαμάντη ήταν η Μπεφάνης.

Ο φαλλιρισμένος έμπορας, σύμφωνος πάντα με τον άναποφάσιστο χαρακτήρα του, δέκα χρόνια έβασάνιζε τον Παπαδιαμάντη λέγοντας πως θα του φέρη να μεταφράση ένα γράμμα, για νάν το στείλη στην Άργεντινή Δημοκρατία, ποτέσ όμως δεν πήρε την ήρωική άπόφαση νάν του το φέρη...

**

Άκόμα και στα πιό ειδυλλιακά του διηγήματα δεν είναι σπάνιο ν' απαντήση κανείς τη γραμμή της Ευθυμίας. Η παιδιάτικη ψυχή του συγγραφέα, παραδομένη στη φύση, εκδηλώνει όλη της την άγαθότητα και χορόπηδ σα νεογέννητο κατσιάκι άπάνου στην άνοιξιάτικη χλόη.

Στο γνωστό του διήγημα «Όνειρο στο κώμα» τραβά

έναν πλάγιο ξιφισμό για τους δικηγόρους. Φυσικά το «παμπόνηρον» έπάγγελμά τους δε μπορούσε ν' άρέσει στον άγαθο Παπαδιαμάντη. «Κι' εγω έμαθα γράμματα, λέει ο ήρωας, ες ευνοίας και έλέους των καλογήρων και έγεια δικηγόρος. Άφου έπέρασα από δύο ιερατικές σχολάς, ήτον έπόμενον.» Στη «Φαρμακολύτριά» το υποβλητικό αυτό διήγημα που είναι γιομάτο μυστικοπάθεια, μας παρουσιάζει έναν τύπο μισογύνη, για να βίξη μιá σαΐτιά ενάντια στις γυναίκες. «Ο γείτονάς μου ο Κωσταντής ο Ρήγας, έξυπνος και κοσμογυρισμένος άνθρωπος, άμα ιδη να γεννηθη κανέν άγόρι στη γειτονιά και βλέπη της γυναίκες και ελους τους συγγενείς ναχουνε χαρές, συνειθίξει να λέη: «Χαρήτε βρέ παιδιά, γεννήθηκε κι' άλλος χαμάλης» Είνε φανερό τί έννοοσε μ' αυτό.

Μερικά διηγήματα του Παπαδιαμάντη είναι τέλεια ευθυμογραφήματα' το χιούμορ σ' αυτά χρωματίζει μιαν άπλη πολλές φορές και συνειθισμένη ιστορία της καθημερινής ζωής. Αν θέλαμε να ζητήσουμε το αντίστοιχο στην παγκόσμια φιλολογία, ο Παπαδιαμάντης, στα διηγήματά αυτά, είναι ο Μάρκ Τουαίν της Έλληνικής λογοτεχνίας. Όπως το χιούμορ του ξακουσμένου Άμερικανού άφήνει πολλές φορές άδιάφορους τους Ευρωπαίους άναγνώστες του, ένω για τους συμπατριώτες του είναι ένα ποτήρι σπιθόβολης σαμπάνιας, έτσι και το χιούμορ του Παπαδιαμάντη είναι δικό μας ντόπιο. Έχει την ευωδιά του πεύκου κλεισμένη σ' ένα ποτήρι καλού ρετσινάτου. Στο είδος αυτό, το πιό τέλειο διήγημα του Παπαδιαμάντη είναι η «Τύχη από την Άμέρική.»

(Στ' άλλο τελειώνει.)

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΑΓΡΥΠΙΝΗ

Την κουρασμένη σκέψη μου την πήρε τάκρογιαλί κι' όρες τήνε νανούριζε στη στοργική του άγκαλίη. Μα μ' όλο των κυμάτων του το μουσικό μεθύσι αδύνατο του στίθηκε να την αποκοιμίση.

ΨΕΥΤΡΑ ΕΛΠΙΔΑ

Μάννα, που σώζει ή ξενιτεία τα σωθικά καημένα, πάψε να τρέχης τις αυγές στα πλοία τάραγμένα και να θωϊθς ποτε θάρηθ ή γιός σου. Ψευτρα έλπιδα. Άκουσε, δόλια. Ξέχασε και μάννα και πατρίδα εκείνος σαν γλυκόγυρος μες στην κρινόλευκη άγκαλιά που του άνοιξε μιá ποθητή και ποθανάυτρα κολελιά.

ΠΛΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΥ

Η χαραυγή, που γλύκανε του ορίζοντα τα βάθη, γαλήνεψε για μιá στιγμή και τάσωστά μου πάθη. Κ' έτσι ήρμεος άνάστησα από ίσκιους και χαλάσματα έρμες φωλιές, σβυστιές λαλιές και πεθαμμένα πλάσματα. Και μες στού νου την πλάση αυτή είδα και χάρηκα χαρές, που δε φιλοϋν στο μέτωπο τον άνθρωπο πολλές φορές.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΦΩΤΙΕΣ ΣΤΗ ΣΤΑΝΗ

Φωτιές της στάνης, ήμερες φωνές, σωσμένη έσπερα...

Πως κλαίει απόψε απόωση μιá έρημική φλογέρα! Να της φουήση μιá φωνήν απ' το μικρό σου στόμα, την πεθαμμένη άγάπη σου την τριανείς ακόμα; δε θέλεις να τη χωριστήης, ω Σάτυρε, απ' τα χείλη!

Άθόφα γαλήνη άγροτική, παραμονές του Άπρίλη.

Καινούργια φέλλα εχάιδεψαν τα μουδιασμένα κλώνια κι' οί αυρές θα φέρουν τ' άλιστα του Μάη τα χελιδόνια. Πάει το γλωμό φθινόπωρο' μονάχα απ' το φεγάρι θα τη γυρεύω τώρα πια τη θλιβερή του χάρι.

Ο μήνας Άλλοτε ο ξανθός, σαν μ' άγαπούσε ακόμα, θα μου βαστοΐσε απ' τους καρπούς τον πιό γλυκό στο στόμα κάτω απ' την πρώμη πύρα του κι' απ' τη βουερή κυφέλη πρώτος θα το δοκίμοζα το σοδειασμένο μέλι κι' απ' τα λιβάδια άνάμεσα, στα πλούσια τα σπαρμένα, το πρώτο χρώμα έθέρια, που έφύλαγε για μένα. Τόιες μου μάθαινε λογής τραγούδια απ' τον τσοπάνη που ξελογιάζον με άμαθς παρθένος απ' τη στάνη λυπητερή, μακρόσυρτη, τον άκουα να ταιριάζη την άρμονία τη Φρυγική, που ή σύριγγα στενάζει, κρηφά μαζί του μ' έπερνε σε χειμαδιά άφημένο, που ήταν στρωμένα τα πωλιά τα φέλλα μουλιασμένα, στις τσακισμένες τις φραγές, σε κάποιο άλωνι περα, παρατημένο από καιρό, και των Σατύρων μ' έβαντ ν' άκούω μες στην έσπερα το φρενιασμένο το χορό.

Γόνιμη, όλόρθη, ειρηνική, πιστή στη δύναμί της, ασάλευτη έρηνην ή έλιά στον ήλιο το κορμί της. Κρίμας, να μη την ξαναϊδώ να λιάζεται ή καλύβα και στο κατώφλι τ' άγερα μιαν άσημνια στίβα: Τό μονοπάτι, άνάμεσα στα κρεμασμένα κλώνια, μου τόφραζε ο κακόγνωμος χειμώνας, και τα χρονια!

Η άγάπη δε μου τάζει πια τον πιό άκριβο καρπό της, το γινωμένο στόμα σου—έννοια γλυκειά της νειότης—το ξερω, δε θα το χαροϋν τα γελασμένα χείλη το πορφυρό βατόμουρο, ψημένο απ' τον Άπρίλη. Τα μάτια, που απ' την άγγηλιά σαλεύεις ζαλισμένα, και τα παλάσια τα μαλλιά, δεν είναι πια για μένα κι' οί διασασμένες σου όμορφιές, που όρίμασαν τα νειάτα.

Η άνοιξη πια δε μου βαστά τα χέρια της γεμάτα. Η σφήκα πια ή φαρμακερή, που όρίζει την κυφέλη, μονάχη αυτή το νοιάζεται το ξεδεμμένο μέλι. Τό μυστικό σου ξεέχασα, ω Άπρίλη, να ρωτήσω.

Λυπητερό φθινόπωρο, θ' άργήσης ναόρης πίσω; ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΣΤΑ ΠΡΟΜΑΝΤΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ,
ΣΑΝ ΥΜΝΟΣ ΓΙ' ΑΥΤΗΝ.

* Έξω, ανοιξιάνικη ήρεμία είν' απλωμένη.

Κι υπάρχουν άνθρωποι που νιώθουν έτσι τη ζωή και την απολαβαίνουν, και θαρρούν πως είν' αυτό ευτυχία να ζούν μέσα σαυτή την πνιχτή ήσυχια. Κι ωστόσο, υπάρχουν τέτοιοι άνθρωποι ευτυχισμένοι.

* Εγώ, το φεγγαρίσιο φως αν τάγαπώ —και μάλιστα την ανοιξη— είν' γιατί περισσότερο μου φαίνεται όμορφη η ζωή της θαμποφωτισμένης κάμαρης τη νύχτα θωρώντας δίπλα το κορμί, προκλητικό, κάποιας αγάπης πρόστυχιας, κοινής, πάθους εφήμερου —ειρωνία!— (μά η κάμαρη νάν θαμποφωτισμένη απ το ηλεκτρικό που ότι όμορφο κλει μέσα του κι ηδονικό.)

Μαρέσει η ανοιξη γιατί μαφίνει πιο μόνο μου στις σκέψες μου τις βέβηλες. —Κι είν' η ήδονη ακόμα πιο μεγάλη μονάχος να κατέχης την αλήθεια.— Και βέβαια η αλήθεια θάν. Άλλως τε φτάνει νάν ξεχώρο απ τους άλλους, τους ανθρώπους.

ΑΝΙΑ

Τα ηλεκτρικά κουράζαν. Άχ, το θάμπος κι η βαριά η μυρουδιά... Κουρασμένα αντήχαν από πέρα ως και τα βιολιά...

Εΐτανε βαμμένη, κι εΐταν όμορφη σάν Παναγιά, κι η αγάπη της, η ψεύτικη αγάπη της, βάλαμο εΐταν στην καρδιά.

Κάτι της ψιδύρισε. Μά εκείνη δέν του απάντησε και κοίταξε αλλού. Τότες αυτός πιο δυνατά ψιδύρισε: «Έλα...» —κι έσφιξε νευρικά το χέρι ενός του φίλου.— Αυτή, καθώς εκάπνιζε, μες σε μιὰ ρουφηξιά είπε μόνο: «Τί τρέλλα...» Κι εΐταν σάν Παναγιά του Ραφαήλου.

Μά όλα γύρου εΐταν τόσο κουραστικά...

ΣΤΕΡΝΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Μας προσκαλεί η ζωή στις όμορφιές της: όμι λουλούδια, αχτίδες, αρμονία. Μόνο μεθύσι—κι ύστερα η λαγνεία. Μας προσκαλεί η ζωή γυμνή, στις όμορφιές της.

Και μη θαρρείτε πως ντροπαλή στη γύμνια θά τη βρήτε. Στητά τὰ στήθια, λάγνα τὰ μάτια, από ηδονή βαμμένα. —Μας προσκαλεί η Ζωή και η Άλήθεια.

Μακρυνά τὰ όνειρα και τὰ βιβλία. Καί, προπαντός, μακρυνά η νοσταλγία και η αγάπη που έπέρασε, η παλιά... Μας προσκαλεί το Αύριο, η Ζωή της Νύχτας, η αληθινή, ολόγυμνη, γιομάτη όμορφιά.

ΝΙΚΟΣ ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

Πώς το πλήριος δέν είναι το πλήρης, μόνο έγινε χωρίς άλλο απ' το απλερος φαίνεται:

α') απ' το ηρ > ερ, που άμα τονίζεται το ι' δέν γίνε-ται ε πριν απ' το ρ (πρβλ. κερά, αλλά κύρης, στερεύω, αλλά στεϊρα.

β') απ' το νόημα, που σημαίνει όχι βέβαια πλήρης (= γεμάτος), μόνο σημαίνει τέλειος, δηλ. σωστά του απλε-ρος (= ατελής) το ενάντιο.

Πώς τα απλερος, αψτουρος γίνονται ίσια απ' το ρήμα τους πληρω, (obdurare >) φτουρω, τ'χει δείξει αρκετά πειστικά ο κ. Χατζηδάκης ΜΝΕ. 6', 109.

Κεπειδής κάθε πλήριος και φτούριος κάθε στέριος και άνέριος είναι ώραιος και άκμαίος, τονίστηχαν έτσι και τα όρατος > ώριος, άκμαίος > άκνιος (Σύμη και Σαντορίνη). Κατά ταύτα και ο βαλιός (ΐππος): μπάλιος.

Το (ά)γεράνιος είναι το αρχαιο άερίνος που σημαί-νει και τότες το γλαυκό χρώμα (σύγκρισε Πολυδευ. 4, 119) κέγινε (ά)γεράνιος κατά το ουράνιος.

Το δόλιος είναι το δειλαιος που άφομοιώθηκε ο φτόγ-γος της πρώτης συλλαβής, ο αδυνατότερος, με το δυνατό-τερο της δεύτερης δίλιος > δόλιος.

Το (βακούφ, από ξεμοιασμα): μαγκούφης έγινε: μαγ-κούφιος κατά το κούφιος.

Τέλος από φράσεις «θά ποίσω θά δείξω» αρχικά όνο-μάστηκε βέβαια άφτος που τίς έλεγε: ο ποίσω-ς, ο δεί-ξω-ς, = ο καφκησιάρης ο λογάς.

Στις χώρες λοιπόν, που τα άλλου λεγόμενα ίσως άξιο, τὰ λένε ίσιος, άξιος, τὰ είπανε και ταύτα αντίς ποίσιος, δείξιος > ποίσιος, δείξιος (και στην Άρτάκη, ποιξιος κατά το δείξιος).

Τάποδέλοιπα γίνανε κανονικά με την κατάληξη —'ος κοντά στα ουσιαστικά.

Όπως δηλαδή λέχτηκε άγρος > άγριος, τιμή > τί-μιος κτλ. κτλ. έτσι είπαν και νεότεροι: ψάφος > ψά-φις, βρώμα > βρώμιος, τρύπα > τρύπιος, πλήθος

> πλήθιος, και Κρητικά: πλήσιος⁽¹⁾ κατά τα: περισ-σιος, πλούσιο, ζούρα > ζούριος.

Κατά ταύτα το: γυναικίος τονίστηκε: γυναικίος, και σάν άφτο είπανε και: άντρίκιος το άντρινός και κατά ταύτο: γαμπροίκιος το γαμπροίος.

Το: γαλάζιος έγινε από το καλάϊς (= περούζες): καλαϊσ-ιος > καλάσιος' το αρχικό κ έγινε γ από συνε-παρμό του γαλανός + καλάσιος: > γαλάσιος' τέλος το σ έγινε ηχερό ξ ξεμοιαζόμενο απ' το τελικό άηχο: ς (κοίτα Γραμμ. Φιληνητ. σελ. 94, δ').

Ο ισχυρισμός μου για τη συνεργία του γαλανός βε-βαιώνεται κι από ρήμα γαλαϊζω αντίς καλαϊζω = γαλα-ζοφέρω, έχω το χρώμα του καλαϊδός (Όνειροκριτικά εκδ. Achmes, 220). Και μή μου πητε πως απ' το γαλαϊζω έγινε γαλάζιος δηλ. γαλαϊζιος, γιατί τότε κι από το σα-πίζω του κ. Χατζ. έπρεπε να γίνει σαπίζιος. Το γαλανός πάλε είναι γαληνός = που έχει το χρώμα της γαλήνης. Άπ' τα λίγα θωρικά άπομεινάρια' σωστά το λέει ο Κορ. Άτ. δ'. 72.

Πο άτυχη είναι η εζήγγηση που προσπαθεί να δώσει για τον τύπο κ: κινούργιο, ο κ. Χατζηδάκης στα ΜΝΕ. 6', σελ. 11 και πέρα.

Θέλει δηλ. να πει πως ο πρώτος νεοελληνικός τύπος: κινουργός παρατονίστηκε πρώτα: κινουεργος κατά τα: κακούργος, χειροεργος.

Τέτοια αναλογία είν' άπίθανη: τὰ κακούργος, χειροεργ-ος, που λέει ο κ. καθηγητής, δέν μπορούσαν να συνεδε-θούνε μεσ' στο γλωσσικό αίστημα του λαού με το κινουεργ-ός: και να του τραδήζουσε τον τόνο,

α') γιατί είναι πιά ουσιαστικά, ενώ άφτο είν' επίθετο λοκάθαρο.

β') γιατί μήτε στο νόημα έχει μαζί τους καμιάν αντί-μωση, και

γ') το σπουδαιότερο, γιατί τὰ κακούργος χειροεργος, μή όντας της λαϊκής γλώσσας παιδιά, μόνο θρέμματα τω λογίωνε, δέν έχουνε πίοτερη δύναμη μεσ' στο γλωσσικό αίστημα του λαού απ' το κινουεργιος, ώστε να τραδή-ζουσε και ταύτο με τον τόνο τους.

Όστόσο, αν ήταν ο λόγος μόνο για τον παρατονισμό, ως κουρεβότανε, μά έχουμε μαζί και την κατάληξη —γος, που έγινε —ριος, κι άφτου είναι ο κόμπος.

Και όμως με περίσσια άφροντισιά, γράφει: «Από δέν των πτώσεων εκείνων εν αις έπομένου του φθόγγου ι το γ έτράπη εις j, από κινουεργή⁽²⁾ [γράφε κινουεργος:] ελέχθη κινουεργιος».

Μά εγώ τουλάχιστο τέτοιες πτώσεις δέν βλέπω άλλες, παρά μιάν και μοναχί, την πληθυντική όνομαστική: και-νούργιοι (ή κλητική κινουεργιε στα επίθετα είναι μόνο της γραμματικής τύπος, στην όμιλία δέν λέγεται σκεδόν καθό-λου). Άφτο λοιπόν το μοναδικό ούρανισκόφωνο —joi έ-

(1) Όρατα το όπόθεσε ο κ. Ξανθοβίδης το πλήθιος απ' το πλήθος ίσια κιόχι απ' το ρήμα όπως ο κ. X. Το θ όμως στην κοινή ελληνική δέν συναλλάζεται με το σ όπως λέει. Τα Τσακόνικα. και τα Νοτιο-ιταλικά είναι όλοτετα διαφορετικά είναι σά να θέν νπαθείζεις ένα φωνητικό φαινόμενο της Ιταλικής με τη φωνολογία της Γαλλικής ή της Σπανόλικης, γιατί σάν είχε το Έλληνικό Έθνος την τύχη του Ρωμαϊκού θάχαμε σήμερα τέσσερεις το λιγότερο Νεοελληνικές γλώσ-σες, τη Δάζικη, την Τσακόνικη, την Νοτιοϊταλική και την Κοινή Ρω-μαϊκή. Ήσπινα Δωρικά είναι τὰ λύθια > λύσια και βαθμίδι > βαμίδι.

(2) Έδω φiri-φiri γιρέδε: βλέπετε ένα j και κάνει μιὰ λαθροχ-ριά γράφοντας: κινουεργής, ενώ ο λόγος είναι για το κινουεργος.

πρεπε να είχε την τύχη και τη δύναμη του Πατριάρχη Ίωσφή, για να φέρη στα δικά του τὰ κατατόπια (τὰ στο-ματήσια) όλους τους έτεροθαλήδες άδερφούς του, δηλαδή τὰ λαρυγγικά —γο-, —γου-, —γο-, —γω(ν)—γου-, και να τὰ κάνει ούρανικά —jo, —jou, —jo, —jow(ν), —jou.' Άμέ τότες γιατί δέν λέμε σί άπραγοι > ο άπραγο, σι μάγοι > ο μάγο, σι λαγοι > ο λαγός: κτλ. κτλ. κτλ.; λέμε όμως πρέπος > πρέπιος, περισσός > περισσιος κτλ. κτλ. που δέν έχουνε «πτώσεων εν αις κτλ.» που λέει ο κ. X. κ.ώστόσο παίρνουμε στην όνομαστική το —jos, σάν το και-νούργιο: για τους λόγους που είπαμε παραπάνου και που δίνουν τη μόνη επιστημονική εζήγγηση. Για το κλούδιος μελετώ να βγάλω ξεχωριστό άρθρο.

Στα διπλότυπα, που είπαμε παραπάνω πρέπει να τροσ-θέσωμε και τό:

σπανός και σπάνιος
δηλ. απ' το αρχαιότερο σπάνιος; έγινε το νεότερο σπανός από την Κοινή ακόμα. Έχει τη λέξη ο Ήσυχιος με τη σημασία ολότετα του σπάνιος. Άργότερα στους Βυζαντι-νούς ειδικέφτηκε η σημασία του στο νόημα του: σπανο-πώγων που τώχουμε όστα σήμερα.

Έπίσης υπάρχει οικογενειακό επίθετο Κούμπιος, Ρώ-τησα λοιπόν τον άνθρωπο άφτον τί σημαίνει το παράνομά του και πούπε πως σημαίνει περήφανος. Όστε να κι άλλο διπλότυπο:

κομπός και κούμπιος.

M. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΝΕΟΓΑΛΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

MARY JANE CERE

ΑΝΑΜΝΗΣΗ

Και καθόμαστε κάτω απ' της ψηλές Καταπράσινες βάλανιδιές... Σάν ανοικτοί παράδεισοι ήταν για με Τὰ μάτια σου. Και τη ψυχί σου έβλεπα στα φωτεινά σου μάτια.

Του χρυσωμένου ήλιου σι αχτίδες σ' έστεφάνωναν. Το στόμα μου ήταν κλειστό, μά, η καρδιά μου σου μιλούσε. Κ' η δική σου η καρδιά με τη γλυκόλαλη λαλιά Μ' άπαντούσε.

Και δέν τόλμησα' το χέρι σου στο χέρι μου να πιάσω... Καθένας τον δρόμο του μιὰ μέρα θά τραβήξη Θέν να θυμούναι τὰ παλιά, μά σ' ή με ξεχάσης! Και δέν τόλμησα το χέρι σου στο χέρι μου να πιάσω Και τη φλόγα μου δέν τόλμησα σε σ' ανιστορήσω Μέν λέξες άπειρες η πονηρές...

Σ' αυτό το μαντηλάκι μοναχά

Άνάλαφρα, άπαλά,

Των χειλιών σου ρούφηξα της σημαδιές!

Μεταφραστής ΓΕΩΡ. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Αυτό το φύλλο άργησε 10 μέρες απ' την κανονική μέρα' το άλλο θά βγή στις 20 τη. και σπ' εκεί τακτικά τη πρώτη και στις 15. Με το άλλο φύλλο κλίνει η πρώτη εξαμηνία. Τὰ φύλλα μαζί και το πρώτο που εξαντλήθηκε και τυπό-νεται, θά δεθούν σε τόμο.

ΤΟ ΒΙΟΛΙ

— Κώστα, ή πόρτα, ψιθύρισε ή σβυσμένη φωνή της ἄρρωστης.

Ἐκεῖνος ἀμέσως ἀιτινάχτηκε. Κουφὸ στὸ βαρὺ χτύπο τοῦ κουδουνιοῦ, τὸ αὐτί του μάζεψεν ἀμέσως τὰ σβυσμένα κύματα τῆς φωνῆς τῆς. Γιατὶ μόνον ή ἀδύνατη ἠχώ τους μποροῦσε πειὰ νὰ τὸν ξυπνήσει ἀπὸ τὸν λήθαργο, ποῦ ή κούραση καὶ ή ξαγρύπνια τὸν εἶχαν βυθίσει. Καὶ ντροπιασμένος ποῦ ἀποκοιμήθηκε στὸ προσκέφαλό τῆς.

— Τί θέλεις, ἀγάπη μου; ρώτησε.

Ἐνα τράνταγμα τοῦ κουδουνιοῦ τοῦ ἀπάντησε. Στάθηκε μιὰ στιγμή, ἔβαλε τὸ χέρι στὸ χλωμὸ μέτωπό του.

— Ἀ! θὰ εἶνε ὁ ἐβραῖος, εἶπε καὶ βγήκε ν' ἀνοίξει.

Ἦταν αὐτός. Κοντὸς καὶ λυγρός, τυλιγμένος στὴν ἀπαραίτητη παλιὰ ρεντικότα, πάντα μαυροντυμένος σὰν κοράκι, πάντα ἐπίσημος σὰ νὰ πῆγαινε σὲ κηδεῖα, μὲ τὸ σκληρό του στὸ χέρι καὶ τὸ αἰῶνιο μειδιάματά του στὰ χεῖλια. Ἐκάμε τὴν τακτική του ὑπόκλιση. Καὶ ἐτοιμάζονταν ν' ἀρχίσῃ τὸ συνειθισμένο του πρόλογο, ὅταν ὁ Κώστας τὸν ἔμπασε στὴν κάμαρα. Ἐνα χαμόγελο μόλις πρόσφασε ν' ἀστράψῃ στὰ βαθυλωμένα του μάτια.

— Χμ! ὅπου ἄρρώστεια ἐκεῖ καὶ ἀνάγκη, ἐκεῖ καὶ καλὲς δουλειές. Καὶ πῆρε ἀμέσως τὴ μάσκα τῆς συμπονίας γιὰ νὰ ρωτήσῃ τί γίνεται ή ἄρρωστη.

Ἐσकुψε ὁ Κώστας κ' ἔσυρε κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μιὰ κάσα σκονισμένη. Τὴν ἀνοίξε καὶ μέσα ἀπὸ τὴ βελουδένια του θήκη σήκωσε ἕνα βιολί.

Τὸ πῆρε ὁ ἐβραῖος, τὸ χτύπησε καλὰ μὲ τὸ δάχτυλο νὰ ἰδῇ μὴν εἶνε ραγισμένο, τράβηξε ἐπάνω δυο-τρεις δοξαριές ποῦ ἔκαναν τὴν ἄρρωστη ν' ἀνατριχιάσῃ καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι:

— Γερὸ εἶνε ἀκόμα, εἶπε, εἶνε ὅμως πολὺ παλιό.

— Ὅσο πιὸ παλιό τόσο καὶ πιὸ καλὸ, διαμαρτυρήθηκεν ὁ Κώστας.

— Μπᾶ, μπᾶ! λόγια, νιζόγια μου. Δὲ βλέπεις κ' ἐμένα; Ποῦ τώρα ή φωνή ποῦ εἶχα πρὶν εἴκοσι χρόνια, ὅταν ἤμουν κράχτης στὶς δημοπρασίες! Καὶ πόσο ζητᾶς γι' αὐτό;

— Δὲν ξεύρω. Ὁ θεῖός μου τὸ εἶχε ἀγοράσει τετρακόσια μάρκα, στὸ Μόναχο.

— Τετρακόσια μάρκα! Μπᾶ, αὐτὸ δὲν κάνει οὔτε ἑκατό, τὸν γέλασαν, νὰ σὲ χαρῶ. Πλήρωσε, φαίνεται, τὴν κάσα μὲ τὸ βελουδο καὶ ὄχι τὸ βιολί. Ἐκατὸ δραχμὲς εἶνε καλοπληρωμένο. Μὰ τὸ Θεό, καὶ αὐτὸ μὲ ζημία μου, ἔτσι γιὰ τὸ χατήρι τῆς ἄρρωστης, ποῦ νὰ τὴ χαρῆς...

Κι' ἄρχισε τὸ συνειθισμένο του παράπονο γιὰ τὰ χάλια τῆς ἀγορᾶς, γιὰ τὶς κακὲς του δουλειές, φωνάζοντας μάρτυρες Θεοῦ καὶ ἀγίους κι' ἀράδιαζε ξόρκια καὶ εὐχὰς γιὰ τὴν ἄρρωστη, κουνώντας κωμικὰ τὰ ξερά του χέρια.

Ὁ Κώστας, ἀκουμπισμένος στὸ κάγκελο τοῦ κρεβατιοῦ, δὲν ἄκουγε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ἡ σκέψη του πετοῦσε μακριὰ στὰ περασμένα, ὅταν ἔδω καὶ δέκα χρόνια τοῦ εἶχε φέρεῖ ὁ θεῖός του τὸ βιολί. Ἄ! ἦταν τότε τὰ καλὰ τὰ χρόνια. Μαθητὴς ἀκόμα στὸ Γυμνάσιο, τὶς ὥρες ποῦ τοῦ πε-

ρίσσευαν ἀπὸ τὰ μαθήματα καταγίνονταν μὲ ἀγάπη κ' ἐνθουσιασμὸ στὴ μουσική. Τὸ βιολί του! ἦταν αὐτὸ ή ἐρωμένη του, ἦταν αὐτὸ ή θρησκεία του, ἦταν αὐτὸ τὸ ὕπλο του μὲ τὸ ὁποῖον ἀκράτητος θάνοιγε τὸ δρόμο πρὸς τὴ δόξα. Ὅταν περνοῦσε ἀπαλὰ τὸ δοξάρι ἐπάνω στὶς κόρδες, τοῦ φάνηκαν πῶς δὲν ἦταν κοινὸς ἄνθρωπος ἀλλὰ κάτι ἀνώτερο. Νόμιζε, ὅτι γλυκόλαλα χερουδεῖμ ἔδγαῖναν ἀπὸ αὐτὸ καὶ τοῦ ἐσέβρναν τὴν ψυχὴ σὲ ἄλλους κόσμους παραδείσιους.

Καὶ τὶς νύχτες, ἐνειρεύονταν πῶς ἔπαιξε μέσα σὲ δλόχρυσα σαλόνια, ἐνῶ ὠραίες μαρκήσιες ἐνθουσιασμένες τὸν ἔβαιναν μὲ ρόδα ποῦ ξετραβοῦσαν ἀπὸ τὰ στήθια τούς.

Ἦλθε ὅμως ή συμφορά. Ὁ θάνατος τοῦ πατέρα του, ή γηροκόμηση τῆς μάννας του, ὁ ἀδιάκοπος ἀγῶνας γιὰ τὸ ψωμί. Πῆγε λογιστὴς σὲ μιὰ τράπεζα. Ὑστερα γνώρισε τὴν Ἀνθὴ. Τὸν παρηγοροῦσε στὶς λύπες του, τοῦ ἔδινε νέα δύναμη γιὰ τὴ ζωὴ τὴν πῆρε γυναῖκά του. Καὶ λίγο-λίγο οἱ θετικοὶ ἀριθμοὶ τοῦ γραφείου ἐδιώξαν ἀπὸ τὸ μυαλό του, σὲ μιὰ σιγανὴ μὰ σκληρὴ πάλη, τὶς αἰθέρειες νότες τῆς μουσικῆς. Καὶ τὸ βιολί ξεχάστηκε κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι ὅπου μῆνες τὴν κρέονταν ή Ἀνθὴ ἄρρωστη, χτικιασμένη. Μόνον σήμερα ή ἀνάγκη ἦλθε νὰ τὸ βγάλῃ ἀπὸ ἐκεῖ...

— Πάρ' το! εἶπεν ἔξαφνα τοῦ ἐβραίου, ποῦ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀραδιάζῃ μὲ κλαψιάρικη ρητορία τὰ ἐπιχειρήματά του.

Ἐκεῖνος ἔσεκόνισε καλὰ τὸ κουτί μὲ τὸ κόκκινο μαντιλί του, εὐχήθηκε στὴν Παναγία, ποῦ δὲν πίστευε, νὰ γιαιτρέψῃ ταχέια τὴν ἄρρωστη καὶ ἄρχισε πάλι τὶς ὑποκλίσεις, ἐνῶ μέσα του μετάνοιγε γιατί δὲν πρόσφερε ἀκόμα λιγότερα γιὰ τὸ βιολί ἀφοῦ τὸ πῆρε τόσο εὐκόλα, χωρὶς παζαρέματα.

Ἀηδιασμένος ὁ Κώστας τὸν σκουντοῦσε πρὸς τὰ ἔξω. Καὶ ὅταν αὐτὸς ἔφτασε στὴν δξώπορτα, σταμάτησε, ἔβγαλε μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τὸ πορτοφόλι του καὶ ἄπλωσε πρὸς τὸν Κώστα τὸ συμφωνημένο ἑκατοστάριο, προσπαθώντας νὰ τὸ κρατήσῃ λίγα δευτερόλεπτα ἀκόμα ἀνάμεσα στὰ τρεμάμενα δάχτυλά του.

Τοῦ Κώστα, τοῦ ἦλθε νὰ τὸν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ νὰ τὸν σφίξῃ. Καὶ ὅμως τοῦ ἄρπαξε καὶ τοῦ ἔσφιξε μὲ εὐγνωμοσύνη τὸ χέρι ποῦ ἔσωζε τὴν ἄρρωστη ἀπὸ τὴν πείνα.

Μὰ ὅταν πειὰ τὸν εἶδε νὰ φεύγῃ, ὅταν τὰ ἀθέβαια βήματά του ἀντήχησαν στὶς πλάκες τοῦ δρόμου, τότε τοῦ φάνηκε πῶς ἐκεῖνο τὸ κομψό, τὸ μαυρο κουτί ἦταν τὸ φέρετρο, ποῦ μέσα εἶχε θάψει ὅλες τὶς ἀναμνήσεις, ὅλες τὶς ἐλπίδες, ὅλα τὰ ὄνειρα τῆς ζωῆς του.

Ἀκούμπησε ἀποκαμωμένος στὴν δξώπορτα.

— Γκούχ, γκούχ, ἀκούστηκε ἀπὸ μέσα ὁ βήχας τῆς ἄρρωστης.

Σφόγγιξε μιὰ σταγώνα ἰδρωτὰ ποῦ κυλοῦσε στὸ χλωμό του μέτωπο, ἔκλεισε μὲ βιά τὴν πόρτα καὶ ἔτρεξε στὸ προσκέφαλο τῆς ἄρρωστης.

— Ὅρα, εἶπεν, ἀγάπη μου νὰ πάρῃς τὸ γιατρικὸ σου.

ΧΡ. ΕΣΠΕΡΑΣ

Η ΠΕΘΑΜΕΝΗ ΜΕ Τ' ΑΝΟΙΧΤΑ ΜΑΤΙΑ

(Ἀπὸ καιρὸ ἦταν ἄρρωστὴ ή Μαρία—τὸ π' ὄμορφο κορίτσι τῆς γειτονίας. Ὅταν πέθανε, ἐστάθη ἀδύνατο νὰ τῆς κλείσουν τὰ μάτια. Ἐφερνε παράδωξη συγκίνηση τὸ θέαμα τῶν γαλάζιων ἐκείνων ματιῶν, ποῦ ἤμενεν ἐτοι ἀνοιγμένα, τενωμένα πρὸς τὴν ἄλλη ζωὴ. Ρώτησα τὶς πονετικὲς γειτόνισσες: — Γιατί ἔχει ἐτοι ἀνοιχτά τὰ μάτια ή παθαμένη; Κι' ἐκείνες μ' ἀποκριθῆκαν συλλογισμένες: — Ποιὸς ξέρει...)

Ἄφοῦ ὅλα γύρω σου εἶνε φῶς καὶ πανηγῦρι, γιατί, ψυχὴ μου, ἐσύ 'σαι πικραμένη; Για ἰδές! ἀπ' τ' ἀνοιγμένο παραθύρι μιὰ νέα ζωὴ γιομάτη ἀνθοῦς προβαίνει.

Ὡς κ' ή πλατεῖα τοῦ ἡλιου ἀχτίδα ποῦ ἔτσι γλυκὰ μᾶς περιζώνει, ρίχνει στὴν κούπα μας ρουμπίνια, κάνει χρυσάφι ὥς καὶ τὴ σκόνη.

Περάσανε κ' οἱ σκοτεινοὶ χειμῶνες, ποῦ ἐπάγωναν στὰ γόνατα τὰ χέρια καὶ μὲ τῆς ἀνοίξης τ' ἀγέρια ξυπνοῦν σὰν πόθοι κ' οἱ ἀνεμῶνες.

Φωντῶσανε στοὺς φράχτες τὰ λουλούδια, μ' ἀνθοῦς τ' ἀγιόκλημα τὸ δρόμο ραίνει, κι' ή Ἄνοιξη μὲ τὴν κιθάρα τῆς πηγαίνει ξυπνώντας τῆς ἀγάπης τὰ τραγούδια...

Ὅμως ἐχτὲς ἐπέθανε ή Μαρία στὸ ἀντικρυνὸ σπιτάκι πρὸς τὸ βράδυ, κ' ή νύχτα μὲ τὰ χέρια τῆς τὰ κούα τὴν τύλιξε βαθιὰ μὲς στὸ σκοτάδι.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΤΕΚΑΣΥΛΛΑΒΟ

Ὁ ἐντεκασύλλαβος εἶναι στίχος ποῦ πρωτογράφηκε στὴν Ἰταλία. Πότε πρωτογράφηκε καὶ πῶς ἐπλάστηκε, εἶναι θέμα ποῦ τὸ ἐξετάζει ή ἰταλικὴ στιχουργικὴ. Ἐμεῖς ἔδω θὰ ἐξετάσουμε τὴν ὑπόστασή του.

Σὰ στίχος εἶναι ὁ μακροσκελέστερος νεώτερος στίχος: ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔξη λαμβικὰ πόδια, καὶ ή ἑξάδιπλη ἐπανάληψη ἐνὸς ποδιοῦ, εἶναι τὸ maximum δυνατό. Για τὸν ἡρωϊκὸν ἑξάμετρο, μὲ τὶς δεκαεπτὰ συλλαβές του, καθὼς τότε γράφονταν οἱ νεώτεροι, κανένας λόγος: αὐτὸ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ γιὰ καπρίτσιο ή γιὰ δοκιμὴ αὐτοσχεδιαστική, ὄχι ὅμως καὶ γιὰ τέχνη ποῦ στηρίζεται σὲ καθορισμένους νόμους. Ὡς τόσο καὶ ὁ ἀρχαῖος ἡρωϊκὸς ἑξάμετρος, ποῦ εἶναι ὁ μακροσκελέστερος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους στίχους, ἐνῶ κι' αὐτὸς χρονικῶς ἰσοδυναμεῖ μ' ἐντεκάμισθι σημερινὲς συλλαβές, καὶ σπάμα στὴν ἀρχαιότητα ἀναλυόταν στὶς δεκαεπτὰ συλλαβές ποῦ τοῦ τὶς καταδίκασαν γιὰ μόνιμες

Ὅλα γενῆκαν ἐτσι ἀπλᾶ, συνειδημένα: Σπάραξε ή μάνα, ή ἀδερφή, ὁ πατέρας, κι' ὅταν ἐβγάλανε στὸ ξόδι τὴν παρθένα, νυφοῦλα ἐδείχτηκε στὴ λάμψη τῆς ἡμέρας.

Μὰ εἶχε τὰ μάτια ὀλάνοιχτα στὸν ἥλιο, κ' εἶχε τὰ χέρια τῆς δεμένα μὲς στὴν κάσσα, καὶ τὴν πηγαίνανε στοῦ χάρου τὸ βασίλειο ψαλτάδες καὶ παπάδες μ' ἄσπρα ράσα.

Δὲ χαμογέλας: κ' εἶχε τὴ γαλήνη τοῦ νυκτοκόπου π' ἀκλουθαίει κάποιο ἀστέρη. Στοῦ χεῖλου τῆς τὴν ἄκριαν εἶχε μείνη μιὰ ἐρώτηση... γιὰ ποιὸν καὶ μὴ; ποιὸς ξέρει...

Ἄδιάφορη στὰ δάκρυα καὶ στοὺς θρήνους κρατοῦσε, Θε μου, ἐκατατικά τὰ μάτια, σὰ νᾶβλεπε στὰ οὐράνια πλάτια, Ἄγγέλους νὰ τῆς γνέφουν μ' ἄσπρους κρίνους.

Σὰ νᾶθελε νὰ δῇ καὶ νὰ χορτάσῃ ὅτι δὲν πρόφτασε στερονή βολὰ ἐδῶ κάτω. Σὰ νᾶθελε νὰ κλείσῃ ὅλη τὴν πλάση στὰ γαλανὰ τῆς μάτια τοῦ θανάτου.

Σὰ νᾶθελε τὴ μουσικὴ ν' ἀνάψῃ λαμπάδα, ποῦ στὰ βάθη μας σαλεύει, ὅταν σιὸ σκοτεινὸ κατῶφλι φτάσῃ νὰ δῇ γιὰ νὰ κατέβῃ.

Κι' ἐνῶ γιὰ πάντα ξαναγύριζε στὴ Φύση, κι' ἔσβυνε πιὰ ἀπ' τὸν κόσμο ή μορφή τῆς, τοῦ ἥλιου οἱ φλόγες χλωμιαίναν στὴ δύση, σὰ νὰν τὶς ἔπαιρνε ή νεκρὴ μαζί τῆς.

ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΔΑΦΝΗ

μερικοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινούς, μεγαλόνοντας ἐτσι τὴ χρονικὴ του ὑπόσταση, κι' αὐτὸς λέω ὁ ἑξάμετρος, ἀπὸ ἔξη πόδια ἀποτελεῖστανε, καὶ σχεδὸν εἶναι ὅμοιος μ' ἕναν τροχαϊκὸ δωδεκασύλλαβο, ἔξω μισή συλλαβή, πρᾶμ' ἀδύνατο γιὰ τὸ χαραχτήρα τῶν νεώτερων γλωσσῶν.

Ποῖα εἶναι τώρα τὰ αἷτια ποῦ καθορίζουν τὸ maximum στὰ ἔξη πόδια, τὸ ἔδειξε κάμποσο καθαρά στὴ μελέτη μου «Γιὰ τὸ δεκατρισύλλαβο», ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Νέα Τέχνη».

Ἄς δοῦμε τώρα τὸ σχηματισμὸ τοῦ ἐντεκασύλλαβου.

Κατὰ τὴν πραχτικὴν ἀντίληψη, αὐτὸ τὸ στίχο τὸν ἀποτελοῦν ὀρισμένες συλλαβές μὲ καθορισμένους τόνους. Ἡ ἀντίληψη βέβαια αὐτή, εἶναι τὸ συμπέρασμα ποῦ ἔδωσαν οἱ αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ του.

Οἱ κυριώτεροι τόνοι εἶναι τῆς ἑχτης συλλαβῆς καὶ τῆς δέκατης, μὰ ὁ στίχος ποῦ πρέπει νᾶχει τρεῖς τὸ λιγώτερο κύριους τόνους, μπορεῖ νὰ τονιστεῖ σ' ὅποια δὴποτε ἀπὸ τὶς πρῶτες ἔξη συλλαβές, ἐχτὸς ἀπὸ τὴν πέμτη, μὲ μόνη

τήν παρατήρηση ότι, όταν τονίζεται η τρίτη, πρέπει να τονίζεται και η έκτη και όταν τονίζεται η τέταρτη, μπορεί να τονίζεται αντί η έκτη ή ογδοη.

Από τα πάρα-πάνω παρατηρεί ο αναγνώστης μου ότι, ο τονισμός της έκτης συλλαβής στέκει σαν ο κυριώτερος τόνος μέσα στον έντεκασύλλαβο, που όταν δεν τονίζεται, αντικαταστίεται μονάχα από δυο τόνους, εκείνον της τέταρτης συλλαβής κ' εκείνον της ογδοης.

Μά τώρα μπορεί να με ρωτήσει κανένας: Γιατί μά; ονόμασες ιαμβικόν ένα στίχο, που τονίζεται τόσο η πρώτη του όσο και η τρίτη του συλλαβή, που ανήκουν στον τροχαϊκό ρυθμό;

Βεβαίως είναι μιὰ λογική παρατήρηση, που όποιος δὲ γνωρίζει τὰ μυστικά της ρυθμικής, δὲ θά μπορέσει ποτέ νά ξεκαθαρίσει, μὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲ μοιάζει μὲ τὸν τετραγωνισμό τοῦ κύκλου, καὶ ἀμέσως χαμηλότερο ὁ ἀναγνώστης βρίσκει καθαρὴ τὴν ἀπάντησή.

Οἱ στίχοι ποῦ ἔχουν ἴσαμ' ἔξη συλλαβὲς τὸ περισσότερο, πνίγουν τὸ ἐσωτερικὸ πῶδι, κ' ἀκούονται αὐτοὶ σάν ἓνα ξεχωριστὸ πῶδι. Οἱ δυὸ βασικοὶ ρυθμοὶ τῆς στιχογραφίας, ὁ ιαμβικός καὶ ὁ τροχαϊκός, ἀρχίζουσι νὰ διατηροῦν τὸν ξεχωριστό τους χαρακτήρα, ὁ ἓνας ἀπὸ τὴν ἑκτη συλλαβὴ καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν πέμτη καὶ πέρα. Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν πρέπει ποτέ νά λησμονιέται ἀπὸ τὸ στιχογράφου, ποῦ δίνει σημασία στὴ μουσικώτερη ἐκδήλωσή.

Δυστυχῶς, ἡ ἐλευτερία τῶν ὀλιγοσύλλαβων στίχων, παρανοημένη, ἔκαμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς στιχογράφους μᾶς νὰ κατασκευάσουν τὰ πῶδι ἄρυθμα καὶ ἄτεχνα κατασκευάσματα. Σ' αὐτὸ ἔπαιξε τὸ ρόλο τῆς κ' ἢ γαλλικῆς στιχογραφίας, ποῦ, ἀπὸ τὴν ρυθμικὴν μονοτονία τῆς γαλλικῆς γλώσσας, ἀναγκάστηκε νὰ πλατύνει τὴν σχετικὴν ἐλευτερίαν τῶν ὀλιγοσύλλαβων στίχων καὶ στοὺς μεγαλύτερους, δημιουργώντας ἔτσι μιὰ δική της στιχογραφικὴ, σύμφωνη μὲ τὸ χαρακτήρα τῆς, πῶδι ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ταιριάσει καὶ στίς γλώσσες ποῦ ἔχουν διαφορετικὸ χαρακτήρα. Κ' ἔτσι, οἱ ἐπιρρασμένοι ἀπὸ τὴν γαλλικὴν στιχογραφικὴν στήν γλώσσᾶς μᾶς, μοιάζουν μὲ τὰ ξενικὰ ἐκεῖνα φυτὰ, ποῦ μεταφυτευμένα σ' ἀνόμοιαν ἀτμόσφαιρα, βρίσκουν κάποιαν ἀνάπτυξη, ἴσαμε νὰ φυτρώσουν ντόπια φυτὰ, καὶ μετὰ μπισταρδεύουν καὶ ἐξαφανίζονται.

Ἔτσι λοιπόν, καθὼς ἐλέγαμε, οἱ στίχοι ποῦ εἶναι σύντομοι, χάνουν τὸν ἐσωτερικὸν ρυθμὸν καὶ διατηροῦν ἐκεῖνον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν τους. Καὶ στοὺς στίχους αὐτοὺς ἀκούμε τὸν ιαμβικὸν ρυθμὸν ὅταν τονίζεται ἡ ἑκτη συλλαβή, καὶ τὸν τροχαϊκὸν ὅταν τονίζεται ἡ πέμτη.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲν εἶναι ἀγεγήγητο· τὸ καθορίζει αὐτὴ ἡ τονικὴ ὑπόστασις τῆς γλώσσας μᾶς.

Τόσο ὁ τροχαϊκὸς ρυθμὸς, ὅσο καὶ ὁ ιαμβικός, ἀποτελούμενοι ἀπὸ τὴν ἐπανάληψιν δυὸ μονάχα συλλαβῶν, ποῦ ἢ μιὰ εἶναι τονισμένη, δὲν μποροῦν νὰ λάβουν ἀφτηρὴν εὐαρμογίαν στὴ γλώσσᾶς μᾶς, καθὼς καὶ σ' ἄλλες νεώτερες γλώσσες.

Γιὰ νὰ εὐνοηθῆ ἡ ἀκούεται ὁ ρυθμὸς —' ὡς ἐξακολουθητικὰ, ἢ ὁ ρυθμὸς υ —', ποῦ σὲ κάθε τονισμένη συλλαβὴ ν' ἀνταποκρίνεται πραγματικὸς τόνος ποῦ ὑπάρχει στίς λέξεις, ἔπρεπε νὰ χεῖ ἡ γλώσσᾶς μᾶς λέξεις ἢ μονοσύλλαβες

καὶ δυσύλλαβες καὶ σπάνια τρισύλλαβες, ἢ κάθε λέξη νὰ χεῖ περισσότερους τόνους ἀπὸ ἓνα. Μὰ τὴ στιγμὴ ποῦ τίποτας τέτοιο δὲ συμβαίνει, τὸ πῶδι μεγάλο μέρος τῆς γλώσσας μᾶς θά μιν ἀμεταχείριστο, ἀν ἡ φύσις τοῦ ρυθμοῦ δὲν ἐπροσαρμοζόταν μὲ τίς γλωσσικὲς ἀνάγκες.

Γι' αὐτὸ οἱ δυὸ αὐτοὶ ρυθμοὶ, πέρνονται κατὰ διποδίαι, δηλαδή κάθε δυὸ πῶδι, ποῦ εἶναι τέσσερης συλλαβῆς. Στίς διποδίαι πρέπει νὰ διατηριέται ἀφτηρὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ πῶδι, εἴτε τὸ πρῶτο, εἴτε τὸ δεύτερο, ἀρκεῖ σὲ κάθε στίχο νὰ μὴ μείνῃ χάσμα ἀτόνιστο μεγαλύτερο ἀπὸ δυὸ πῶδι.

Καθὼς λοιπόν παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης μου, ἀντί ἀπὸ δυὸ συλλαβῆς, ὁ ιαμβικὸς ρυθμὸς, ὅσο καὶ ὁ τροχαϊκός, στήν ἀρχὴν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερης, καὶ καθὼς εἶναι γνωστό, ἓνα πῶδι δὲν ἀποτελεῖ ρυθμὸν ἀν δὲν ἐπαναληφτεῖ. Ὡστε γιὰ νὰ γίνῃ αἰσθητὸς κάποιος ρυθμὸς, πρέπει νὰ ἐπαναληφτεῖ τὸ ἀρχικὸ πῶδι καὶ μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐπανάληψης, νὰ μᾶς δώσει τὴν ἔνοιαν τοῦ ἀρμονικοῦ καὶ τὴν εὐχαρίστησιν ποῦ χαρίζει ἢ ἐνθούμησιν.

Ἔτσι, λοιπόν, μόνις προστεθεῖ ἀκόμα ἓνα πῶδι στήν πρώτη διποδίαν, ἀμέσως μὲ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἀρχικοῦ ἤχου, ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζεται στήν ἀκρὴ μᾶς ὁ ρυθμὸς ὁ ἀνάλογος μὲ τὸ πῶδι ποῦ ἐπαναλαβένουμε. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ δυὸ βασικοὶ ρυθμοὶ, ὁ ιαμβικός καὶ ὁ τροχαϊκός, δὲν ξεχωρίζονται παρὰ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ ἐπαναλάβουμε τὸ ἀρχικὸ πῶδι περισσότερες ἀπὸ δυὸ φορές.

Ἰσχυρὸν ἀρκετὰ καθαρὰ νὰ μ' ἐνόησαν οἱ ἀναγνώστες μου· ἀν συμβαίνει τὸ ἐναντίον, θά τοὺς παρακαλοῦσα νὰ μὲ ξαναδιαβάσουν προσεχτικότερα. Ὡς τόσο μπορούμε νὰ προχωρήσουμε.

Ὅταν λοιπόν ὁ στίχος ὁ ιαμβικός ἐμεγάλωσε, ἐδιατήρησε στίς ἕξι πρώτες συλλαβῆς τὴν προηγούμενην ἐλευτερίαν, καὶ μονάχα ἀπὸ τὴν ἑκτη καὶ πέρα ἐκράτησε ἀφτηρὰ τὸν ιαμβικὸν ρυθμὸν. Ἔτσι ἐδιαμόρφώθη ὁ σημερινὸς έντεκασύλλαβος.

Στίς ἕξι πρώτες συλλαβῆς, ἀδιάφορο ποῦ, ἐχτὸς τῆς πέμτης τονίζεται παντοῦ· ὅταν τονίζεται ἡ τρίτη ἐξ ἀνάγκης θά τονιστεῖ καὶ ἡ ἑκτη καὶ ὅταν τονίζεται ἡ τέταρτη, ἐξ ἀνάγκης σχεδὸν πρέπει νὰ τονιστεῖ ἡ ογδοη. Ὁ τονισμὸς τῆς δέκατης εἶναι ἀμετάβλητος.

Καὶ ὁ φαινομενικὸς παρατονισμὸς τῆς τρίτης συλλαβῆς, εἶπαμε καὶ τὸ δείξαμεν ὅτι, δὲν εἶναι παρατονισμὸς, γιὰ τὸν ὁ ρυθμὸς ἀρχίζει μόνις ἀπὸ τὴν ἑκτη συλλαβῆ. Ὡστε ὅσο καὶ ἀν τονίζεται ἡ τρίτη, ὅταν τονιστεῖ ἡ ἑκτη, ἀμέσως ἀκούεται ὁ βασικὸς τόνος τοῦ ιαμβικοῦ ρυθμοῦ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ παρουσιάζεται καθαρῶτα στὸν ἀλεξανδρινὸν δωδεκασύλλαβον, ποῦ κυριώτατα ἀμεταχειρίστηκαν οἱ Γάλλοι, ὅπου τονίζονται ἀνάμειχτα οἱ στίχοι, πότε στήν τρίτη καὶ στήν ἑκτη, πότε στήν δεύτερην καὶ στήν ἑκτη, πότε στήν τέταρτη καὶ στήν ἑκτη, χωρὶς νὰ χάνῃ ὁ στίχος τὸν κύριον ρυθμὸν του. Μὰ τὸ γεγονός αὐτὸ εἶν' ἐκεῖνον ποῦ κακὰ ἐπιδέχεται τοὺς στιχογράφους μᾶς, ποῦ δὲν ἐμπόρεσαν νὰ ἐνοήσουν τὸ φαινόμενο καὶ νὰ μὴν παρασειρθοῦν στὰ ἐλεῖνα στιχογραφικὰ κατασκευάσματα, ποῦ καταπλημύρησαν τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν.

Ἀκόμα μὲνει νὰ ἐξετάσουμε ἓνα παράξενον τονισμόν, ποῦ σπάνια παρατηριέται στὸν έντεκασύλλαβον. Αὐτὸς εἶναι

ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Εἶναι κάτι περιπέτειες στὴ ζωὴ ποῦ ὅταν περᾶσουν μᾶς φαίνονται ἀσήμαντες, συνειδησμένες μὰ ποῦ χωρὶς ἴσως νὰ τὸ νοιώσουμε πέρνουν στὴ διάβα τους ἓνα κομμάτι ἀπ' τὴν ψυχὴ μᾶς.

Εἶναι κάτι περιπέτειες στὴ ζωὴ ποῦ τῆς διηγώμασι' ἀργότερα μ' εὐθυμία μὰ ποῦ χωρὶς πιθανὸν νὰ τὸ καταλάβουμε ἀφίνουσι τὰ ἔχνη τους βαθειὰ χαραγμένα μὲς στὴν καρδίαν μᾶς.

Γι' αὐτὸ εἶναι μέρες φωτεινῆς, δροσόλουστες κ' ὅμως μιὰ λύπη ἀεγίγητη μᾶς πλημυρίζει καὶ εἶναι μέρες βροχερῆς, σκοτεινιασμένες, ἄσημες καὶ μιὰ χαρὰ μεγάλη μᾶς φωτίζει.

Τὴ γνώρισα στὸ Λουτράκι ὅπου εἶχα πάει γιὰ λίγες μέρες φεύγοντας τῆς φοβερῆς ζέστες τοῦ Ἰουλίου.

Ἔμεινα μ' οἱ δυὸ, στὸ ἴδιο ξενοδοχεῖον, κ' ὅταν τὴν πρωτοεῖδα νὰ περνάει μπροστὰ μου μὲ μιὰ συνοδείαν ἀπὸ δεσποινίδες μὲ τὴν ὁποία ἀστειεύονταν καὶ γελοῦσε ἔνοιωσα καλὰ ὅτι ὁ Wilde εἶχε δίκιο λέγοντας πὼς «δὲν ὑπάρχει καμμιὰ λογικὴ στὴ λατρεία τῆς Ὁμορφιάς». Ἦτανε ξανθιά καὶ τὸ ὄρατό της πρόσωπο φωτιζόταν ἀπὸ δυὸ μεγάλα γαλανὰ μάτια, ἓνα γαλανὸ βαθὺ σάν τὸ χρῶμα τῆς θάλασσης.

Δὲν ξέρω γιατί, ἀπὸ θαυμασμὸ ἴσως, ἔμεινα ὅταν τὴν εἶδα σάν ἀπολιθωμένον· ἐκεῖνη ἔστριψε τὰ παράξενὰ μάτια τῆς πρὸς τὸ μέρος μου καὶ μὲ κύταξε μὲ περιέργειαν γιὰ μιὰ στιγμὴ. Κατόπι ξαναγύρισε μὲ μιὰ ἀπότομην κίνησιν τὸ κεφάλιν καὶ ξανάρχισε νὰ γελάει μὲ τῆς φίλες τῆς.

Κάθισα καὶ τὴν παρατηροῦσα νὰ προχωρή. Εἶχ' ἓνα θαυμαστικὸν σῶμα ἀλλ' ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ δὲν τὸ παρατήρησ' αὐτό, μοῦ φάνηκε μονάχα πὼς τὸ πέρασμά της εἶχε φέρει λίγη δροσιά, πὼς εἶχε γεμίσει τὸν ἀέρα μ' ἓνα λεπτὸ καὶ γλυκὸ ἄρωμα, τέτοιο ποῦ μόνο ἡ ὁμορφιά ξέρει νὰ σκορπίζη!

**

Γενήκαμε γρήγορα φίλοι. Λεγόταν κυρία Ρενάδου καὶ εἶχε παντρευτεῖ πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνον. Βρισκόταν δὲ μόνη τῆς στὸ Λουτράκι γιὰ τὸν ἀντραν τῆς εἶχε ἀναγκαστεῖ νὰ φύγη, γιὰ νὰ κανονισθῇ κάτι δουλειῆς, λίγες μέρες πρὶν πάω ἐγὼ ἐκεῖ καὶ δὲ θά ἐρχότανε πίσω παρὰ σὲ δυὸ βδομάδες γιὰ νὰ τὴν πάρῃ νὰ γυρίσουν μαζί στὴν Ἀθήναν.

Ἦτανε πάντοτε πολὺ καλὴ μαζί μου ἀλλὰ εἶχ' ἓνα τρόπο νὰ μὲ μεταχειρίζεται σὰ χαϊδεμένο παιδάκι, ἀν καὶ δὲ μὲ περνοῦσε παρὰ τέσσερα ἢ πέντε χρόνια μονάχα, ποῦ μ' ἔκανε νὰ τὰ χάνω, νὰ μὴν ξέρω κ' ἐγὼ πὼς νὰ φερθῶ.

Εἶχα γίνῃ μελαγχολικός. Ὅταν εἶταν κοντὰ μου ἠθελα νὰ βρίσκουμε μακρὰ, πολὺ μακρὰ, ἀλλ' ὅταν δὲν τὴν ἔβλεπα δὲ σκεπτόμουν παρὰ μονάχ' αὐτὴν.

Ἐκεῖνη ὅμως φαινόταν εὐχαριστημένη ἀν καὶ πολλὰς φορές τὴν ἔπιασα νὰ μὲ κυτάζη μ' ἓνα ὕφος σοβαρὸ καὶ λυπημένο.

— Δὲ βρίσκετε πὼς τὰ μάτια μου μοιάζουν στὸ χρῶμα μὲ τὴ θάλασσα, μοῦ εἶπε ἄξαφνα μιὰ μέρα ποῦ ἀκουμπισμένοι στὸ μπαλκόνιν τοῦ ξενοδοχείου κυτάζομε ἓνα κα

ὁ τονισμὸς τῆς πρώτης, τέταρτης, ἑβδομῆς καὶ δέκατης συλλαβῆς, καὶ ονομάζεται Νταντέσκος ἀπὸ τὸνομα τοῦ Δάντε ποῦ τὸν ἔμπασε στὴν Ἱταλικὴν στιχογραφικὴν, καὶ ποῦ δὲν εἶναι ιαμβικός, μὰ δαχτυλικός.

Ὁ ρυθμὸς αὐτός, θυμίζει πότε τὸν ιαμβικὸν καὶ πότε τὸν τροχαϊκόν, καὶ ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ὑποθέσω ὅτι, τὴν εἰσαγωγήν του στὸν ιαμβικὸν έντεκασύλλαβον, τὴν ἐσυντέλεσε τ' ὅτι, στὰ διπλά πῶδι διατηρεῖ τὸν ιαμβικὸν τονισμόν, ἔτσι ποῦ μὲ τὴν τέταρτην ἐπανάληψιν τοῦ δαχτυλικοῦ πῶδι οὗ του, νὰ μᾶς δίνει ἓναν έντεκασύλλαβον. Ὡς τόσο ἓναν ἰσχυρὸν λόγον ἐγὼ δὲ βρίσκω, καὶ πλησιάζει νὰ συμφωνήσω μὲ τοὺς Γερμανοὺς, ποῦ τὸν ἀρνοῦνται.

Ὁ Δάντες ποῦ τὸν μεταχειρίστηκε, τὸν ἠθέλησε γιὰ νὰ τονῶναι κάποιαν ἔνοιαν, κάποιαν εἰκόνα, καὶ ἀκόμα νὰ προκαλεῖ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστη του. Μὰ ἴσως νὰ μὴν εἶναι αὐτὸς ὁ μοναδικὸς τρόπος τέχνης, γιὰ τὴν ἀρτιώτερην παράστασιν τῶν εἰκόνων καὶ ἐνοιῶν. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι, μέσα στὴν παγκόσμια στιχογραφικὴν, ἓνα μονάχα παράδειγμα ξέρω, ποῦ κ' ἀν ἀκόμα ὁ Νταντέσκος εἶναι ἄνομος, αὐτὸ νὰ δικαιολογεῖ τὴν μεταχείρησίν του ἀπόλυτα. Καὶ αὐτὸ εἶναι οἱ δυὸ δαχτυλικοὶ έντεκασύλλαβοι τοῦ Διον. Σολωμοῦ στὸ «Λάμπρον». Ὁ ἓνας εἶναι σ' «Ὀνειρο τῆς Μαρίας»,

Λάμνουν μὲ κάτι κουπιὰ τσακισμένα,

καὶ ὁ ἄλλος εἶναι στὸ «Ὅραμα τοῦ Λάμπρον»,

Π' ἔν' ἀγιοκέρν σβυμένο κρατοῦσαν.

Ὅταν ὁ μελετητὴς παρατηρήσει ὅτι, στὸ «Ὀνειρον» τὰ παιδιὰ κρατοῦν γιὰ νὰ κουπιλατίσουν καὶ νὰ βοθηθῶν τὴν Μαρίαν, κάτι κουπιὰ τσακισμένα, καὶ στὸ «Ὅραμα» τὰ ἴδια παιδιὰ κρατοῦν γιὰ νὰ φέξουν καὶ νὰ γιοστάσουν τὴν Ἀνάστασιν ἐν' ἀγιοκέρν σδυμένο, βεβαίωτατο εἶναι ὅτι, πρέπει νὰ προσέξει στὴν σχέσιν ποῦ ἔχουν αὐτοὶ οἱ δυὸ στίχοι καὶ στὴν ὁμοιόγεννην ἔνοιαν ποῦ παρασταίνουσι, γιὰ νὰ βρεῖ τὸ μυστικὸν νόμον τοῦ βαθύτατου ποιήματος.

Ἄν ὡς τὰ σήμερα κ' αὐτὸ μαζί μ' ἔλη τὴν ἄλλην τέχνην τοῦ μεγάλου Ἑλληνα ποιητῆ, πέρασε ἀπαρτήρητο, δὲν ἔχει καμμιὰ σημασίαν γιὰ τὴν ἀξίαν τῆς Τέχνης, αὐτὴ δὲν εἶν' ἐκεῖνη ποῦ βγαίνει ζήμειωμένη.

Μὰ δυστυχῶς ὁ Διον. Σολωμὸς εἶναι σπάνιον παράδειγμα στὴν παγκόσμια τέχνην, καὶ ἡ τὴν μετρημένην χρησιμοποίησιν, στοὺς ἀνθρώπους ποῦ πέρνουν τὰ πάντα μὲ δασκαλισμὸν καὶ μὲ μίμησιν, καταντάει στὴν ἀχαλίνωτην μεταχείρησιν ποῦ ἔκαμε ὁ Νικόλαος ὁ Ποριώτης γράφοντας τὴν τραγωδίαν τοῦ «Ροδόπην».

Αὐτὰ εἶχα νὰ σημειώσω ὅσο γιὰ τὸν τονισμόν τοῦ έντεκασύλλαβου, τώρα μὲνει νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα τῆς τομῆς.

(Στὸ ἄλλο φύλλον τελειώνει).

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ράβι που έρχόταν από μακριά.

— Όχι τής απάντησα, γιατί τότε θα έπρόσβαλα τα μάτια σας. Ή θάλασσα είν' άψυχη ενώ αυτά... Δέ μ' άφηνε να τελειώσω.

— Έπί τέλους, φώναξε, μου κάνατε και σεις ένα κομπλιμέντο αλλά χρειάστηκε να σάς τὸ βγάλω με τὸ τσεγκέλι. Ξέρετε ἀλήθεια πὼς ήσαστε ὁ μόνος άντρας ποὺ δέ μοῦ έκανε κόρτε ὥσαμε σήμερα;

Γέλασα μ' ένα βιάσμένο γέλιο και μείναμε πάλι ἀμίλητοι.

Σκεφτόμουνα πὼς αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ κρατήση πολὺ ἀκόμα γιατί ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς αἰστανόμουνα πὼς αὐτὴ ἢ γυναίκα έμπαινε περισσότερο στὴ ζωὴ μου. Ήπρεπε νὰ φύγω ὅσο τὸ δυνατόν πὺδ γρήγορα μακριὰ ἀπὸ τὴν επικύνδινη γοητεία της.

* *

Ένα βράδυ, ἐνὼ γυρίζαμε ἀπὸ ένα μακρυνὸ περίπατο ποὺ εἶχαμε κάνει μαζί, ἀποφάσισα νὰ τῆς τὸ πῶ γιὰ νὰ ἰδῶ τὴν ἐντύπωση ποὺ θὰ τῆς προξενούσε.

— Σκέφτομαι ξέρετε νὰ φύγω μιά ἀπ' αὐτὲς τὲς μέρες, ψιθύρισα σὲ τόνο ποὺ ήθελα νὰ εἶναι ἀδιάφορος και ποὺ ἢ συγκίνηση τὸν έκανε νὰ τρέμη.

Απομακρύνθηκ' ἀμέσως ἀπὸ κοντὰ μου με μιά ἐνστικτική κίνηση, γρήγορα ὅμως συγκρατήθηκε.

— Ὅστε μᾶς ἀφίνετε μόνους ἔδῳ;

Μέ πλησίασε πάλι ἀπότομα και καρφώνοντας τὰ μάτια της στὰ δικὰ μου ἐπρόσθεσε.

— Κι' ἂν σᾶς παρακαλοῦσα νὰ μείνετε;

Τὰ έλασα ἐντελῶς. Ένοιωσα τὴν πνοὴ της νὰ μοῦ καίη τὸ πρόσωπο κι' ὑπόχρησα λίγο.

— Ἐάν με παρακαλοῦσατε ἐπανάλαβα;

— Ναι, ἂν σᾶς παρακαλοῦσα;

— Ἐάν με παρακαλοῦσατε ἐπανάλαβα;

— Βέβαια γιατί θὰ τὸ έκανα μουρμούρισε σκεπτική.

Έτσι μονάχα σᾶς τὸ εἶπα, .. ήθελα νὰ ξέρω, .. σᾶς εὐχαριστῶ...

* *

Εἶχ' ἀποφασίσει νὰ φύγω σὲ τρεῖς μέρες μ' ένα ἀπ' τὰ «ταχύπλοα, ἠλεκτροφώτιστα κ.τ.λ. ἀτμόπλοια» ποὺ διαλαλοῦσαν οἱ λούστροι στὸ δρόμο κι' ἀπὸ κείνο τὸ βράδυ ἀπέφυγα νὰ τὴ βλέπω.

Κ' ἐκείνη ὅμως εἶχ' ἀλλάξει πολὺ. Δέ με μεταχειριζότανε πιά σὰ χαυδεμένο παιδάκι και φαινότανε μελαγχολική. Πήγαινε ἀκόμα με τῆς φίλες της περίπατο, ἐπαιξε, χόρευε, γελοῦσε ἀλλά μόλις δὲ τὴν πρόσεχαν τὸ γέλιο της ἔσβυνε και με τὰ μάτια καρφωμένα κάπου σ' ένα ἀόρατο σημεῖο ἔμενε ὠρες συλλογισμένη.

* *

Ἡ μέρα ποὺ θὰ ἔφυγα ἔφτασε. Ήταν ἢ τελευταία βραδυὰ ποὺ ἔμενα στὸ Λουτράκι και γι' αὐτὸ ἤμουν, ὅπως εἶναι πάντα κανεῖς ὅταν πρόκειται νὰ φύγη ἀπὸ ένα μέρος ὅπου τὸν κρατοῦν πολλές ἀνάμνησες, λυπημένος.

Τὸ βράδυ φάγαμε μέσα γιατί ἔξω φυσούσε δυνατὰ μόλις ὅμως ἐτέλειωσε τὸ φαγητὸ ἔβγῆκα στὸ μπαλκόνι τοῦ

σαλονιῦ, ποὺ ἦταν ἀπάνω στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ διασκεδάσω λιγάκι τὴ λύπη μου και νὰ θαυμάσω γιὰ τελευταία φορὰ τὴν ἄγρια κι' ὠραία ἐκείνη φύση.

Μόλις ἀνοῖξα τὴν πόρτα τὸ βλέμμα μου ἔπεσ' ἀμέσως σὲ μιά γυναίκα σιλουέτα ποὺ ἀκουμπισμένη στὰ κάγκελα τοῦ μπαλκονιοῦ κύταζε κάποιον μακρυνὸ ἀστέρη. Ήταν ἐκείνη.

Μιά ἀραχνεὺφάντη σάλπα ποὺ φοροῦσε εἶχε πέσει στὸς ὅμους της και καθὼς ἔμενε με τὸ κεφάλι γυρμένο πίσω ὁ ἀέρας ἐπαιξε με τὰ ξανθὰ της μαλλιά, τὰ πήγαινε πότε ψηλά και πότε τ' ἀφέρνηε στὸ πρόσωπό της. Εἶχα προχωρήσει λιγάκι και στάθηκα στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ μπαλκονιοῦ κυτάζοντας τὴν. Μιά στιγμὴ ὁ ἀέρας δυνάμωσε και τῆς πήρε τὴ σάλπα. Έκανε νὰ τὴν πιάση και με τὴν κίνηση αὐτὴ τὸ βλέμμα της ἀντίκρυσε τὸ δικὸ μου. Με χαιρέτισε με μικρὴ κλίση τοῦ κεφαλιοῦ και χαμογέλασε. Μᾶ γρήγορα τὸ χαμογέλιο της ἔσβυσε, δάγκωσε τὰ χείλια της και σούφρωσε τὰ φρύδια σὰν κάτι νὰ τὴν πίεζε στὸ στήθος, σὰν κάτι νὰ τῆς ἔσφιγγε τὸ λαιμὸ, τὰ μάτια της ἔκλεισαν γιὰ μιά στιγμὴ και ὅταν τὰ ξανάνοῖξε ἢ φυσιογνωμία της εἶχε πάρει τὴν κανονικὴ της ἐκφραση, μόνο ποὺ ἀπόφευγε νὰ με κυτᾶζη στὰ μάτια.

Ὅσο γιὰ μένα εἶχα μείνει ἐκεῖ σὰν ἀφηρημένος και κύταζα χωρὶς νὰ τὸ βλέπω ένα μακρυνὸ φῶς στὴ θάλασσα.

Εἶχα πάντοτε μπροστὰ μου δύο μεγάλα γαλανὰ μάτια!

Ὁ ἀέρας σὲ λίγο ἄρχισε νὰ δυναμώνη κι' ἢ δροσερὴ πνοή του έκανε καλὸ σι' ἀναμμένα μου μάγουλα. Έν' ἀπότομο φύσημα ἔκλεισε με μεγάλο κρότο μιά πόρτα στὸ βάθος. Κάποιος πρότεινε νὰ χορέψουν και ὅλοι ὅσοι βρισκόταν στὴν ταράτσα δέχτηκαν τὴν πρόταση με γέλια και φωνές.

Ἄλλως τε ὁ ἀέρας δυνάμωσε διαρκῶς. Τώρα πιά ἢ θάλασσα χτυποῦσε με κρότο στὴν ἀκρογιαλιά και κάθε φορὰ ποὺ ένα κύμα ἔσπουσε στὸς βράχους μιά ψιλὴ ἄχνη ποὺ ἔδρασε τὸ πρόσωπο.

Γύρισα νὰ ἰδῶ. Ὅλοι εἶχαν φύγει ὅλοι; Ὅχι στὴν ἄλλη ἄκρη εἶχε μείνει ἀκουμπισμένη ἐκείνη και τὰ μάτια της, ποὺ στὴν ἀντανάκλαση τῆς θάλασσας ἔλαμπαν σὰν δυὸ ἀτίμητα πετράδια κυτάζαν πρὸς τὸ μέρος μου.

Θὰ ἔδινα ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὅτι κι' ἂν μοῦ ζητοῦσαν γιὰ νὰ ἤμουνα μακριὰ και ὅμως, εἶναι παράξενο ἴσως μὰ εἶναι ἀλήθεια, θὰ προτιμοῦσα νὰ με σκοτώσουνε παρὰ νὰ φύγω.

Ἀπέφυγα νὰ τὴ δῶ ἐνοιωσα ὅμως σὲ λίγο ὅτι ἔρχότανε πρὸς τὸ μέρος μου.

Τὸ χέρι μου ποὺ κρατοῦσε τὰ κάγκελα τῆς ταράτσας ἄρχισε νὰ τρέμη. Τὸ αἷμα μου κυκλοφοροῦσε γρηγορότερα στὲς φλέβες και τὰ μινῆγγια μου χτυποῦσαν δυνατὰ. Έκείνη ὄλο προχωροῦσε. Ὅταν ἔστρεψα πρὸς τὸ μέρος της ἦταν σχεδὸν πλάι μου.

Μέ τᾶσπρο της φόρεμα και με τὴ σάλπα, ποὺ ὁ ἀέρας κυμάτιζε δυνατὰ, ἐμοιαζε με λευκοφορεμένη νεράιδα. Νόμιζε κανεῖς πὼς δὲν πατοῦσε κάτω. Μιά ἀχτίδα τοῦ φεγγαριοῦ ποὺ ὡς ἐκείνη τὴν ὠρα ἦταν κρυμμένο πίσω ἀπὸ ένα μαῦρο σύννεφο, τὴ φωτίσε γιὰ μιά στιγμὴ.

Ήταν χλωμὴ και τὰ χείλια της τρέμαν λιγάκι.

— Μένετε με τέτοιον ἀέρα ἔξω; με ρώτησε.

— Ναι, μουρμούρισα, μ' ἀρέσει πολὺ αὐτὸς ὁ καιρὸς. Μείναμε χωρὶς ἄλλη λέξη κάμποση ὠρα.

Ἀξαφνα κάρφωσε τὰ μάτια της ἀπάνω μου και με ρώτησε με μιά φωνὴ παράξενη ποὺ δὲν εἶχα ποτὲ ἄλλοτ' ἀκούσει ἀπ' τὸ πορφυρένιο της στόμα.

— Φεύγετε λοιπὸν αὔριο; Και μοῦ ἔσφιξε δυνατὰ τὸ χέρι.

Ένοιωθα τὸ πάτωμα νὰ γυρίζη κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου, ὄλα χορεύαν γύρω μου. Με φωνὴ μισοσβυσμένη τῆς εἶπα.

— Μὴ με κυτᾶζετ' ἐτσι σᾶς ἰκετεύω μὴ.

Έκλεισε τὰ μάτια και δέ μοῦ ἀπάντησε. Τὰ χέρια της ἐπιασαν νευρικὰ τὸ κεφάλι μου και τὸ γύρισαν πρὸς τὰ πίσω. Ένοιωσα τὰ χείλια της νὰ καίνε τὰ δικὰ μου.

Πέρασ' ένα λεπτὸ ἢ ἕνας αἰῶνας; Δέ θὰ μποροῦσα νὰ τὸ πῶ.

Ἀπότομα ὅμως ένα δυνατό φύσημα τοῦ ἀέρα τῆς πήρε τὴ σάλπα ἀπ' τὸ κεφάλι.

Τινάχτηκε σὰ νὰ ξυπνοῦσ' ἀπὸ λήθαργο και ἀγριεμένη μοῦ ἔπιασε τὸ χέρι.

— Αὐτὸ ποὺ κάνατε, εἶπε, εἶναι πολὺ κακὸ!

— Ἐγὼ; μουρμούρισα σαστισμένος.

— Ναι ἔσεις, ἐπανάλαβε ἔσεις. Και πρέπει νὰ ξεχάσετε, πρέπει ἀκοῦτε; πρέπει νὰ πεισθῆτε πὼς δὲν ἔγινε τίποτα!... πρέπει νὰ μοῦ ὑποσχεθῆτε πὼς θὰ ξεχάσετε!... τὸ ὑπόσχεσθε;

Έκοῦνησα τὸ κεφάλι μου καταφατικὰ.

Χαμογέλασ' εὐχαριστημένη, με κύταζε ἄλλη μιά φορὰ στὰ μάτια, μοῦ ἔσφιξε δυνατὰ τὸ χέρι, ποὺ μοῦ κρατοῦσε, και ἔφυγε τρεχάτη ψιθυρίζοντας.

— Εὐχαριστῶ, ἔχετ' εὐγενικὰ ψυχὴ...

* *

Ὁ ἀέρας ἔακολουθοῦσε νὰ φυσᾶ δυνατὰ και τὰ κύματα νὰ λένε τὸ μονότονο λυπητερὸ τραγοῦδι τους στὸς βράχους τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Μακριὰ στὸ βάθος ένα κόκκινο φῶς τρεμόσβυνε κάποιον καράβι βέβαια.

Ποῖος ξέρει πόσα ὄνειρατα, πόσους πόντους και πόσες ἐλπίδες νὰ παίρνη μαζί του...

* *

Τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγα μακριὰ ἀπ' τὸ Λουτράκι ἐνῶ ἀπ' τὸ μπαλκόνι τοῦ Ξενοδοχείου ένα μικρὸ μαντηλάκι ἀποχαιρετοῦσε τὸ βαπόρι μας ὡς τὴν ὠρα ποὺ βγήκε ἀπ' τὸ λιμάνι και χάθηκε.

Νὰ ἦταν δικότης ἄραγε; Ἀφίστε με νὰ τὸ πιστεύω.

(1918)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΒΡΑΚΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΓΚΑΚΗΣ

Στὸν τόπο ποὺ δὲν ξέρουν νὰ αἰστανθοῦνε οὔτε κι' αὐτοὶ ποὺ κράζουνται σοφοί, τὴν ἄνεσην οἱ σκέψες μου ζητοῦνε, τὴ δροσερότερη αἴσθησις ἢ ψυχὴ. ? Μὰ ὅτι ζητοῦν πὼς τώρα νὰ τὸ βροῦνε, ποὺ πῆγες τὸ Γουάιλντ νὰ βροῦς και σὺ;

? Κεῖνη ἢ εἰρωνία ποὺ ἔχυνε— ἄχ! — ποῦναι, κείνη ἢ ψευτιά, ποὺ ἀνάπαυε, ἢ κομπή; Φαντάζομαι σὰ δυὸ ἴσκιους μὲς στὰ Ἰλύσια, ποὺ ὁ ἕνας φορεῖ ρεντικοτὲ παλιὸ και πάει με ρεβεράνς στὸν ἄλλον ἴσια ποῦχει σμόκιν Ἰγγλέζικο κομπό.

Πέρνουνε δυὸ ποτήρια, ὄλο ρουμῖνι! Καθένας στὴν ὑγεία τοῦ Ντόριαν πίνει.

Σύρα. 1919.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΒΙΤΣΕΝΤΣΟΥ ΜΟΝΗ

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Τὶ νὰ γαι τάχα ὦ Θάνατε; Τὸ πιὸ κακὸ ἢ ἀχρεία Ψυχὴ πιστεύει ἐσέναντε, και ἢ ἔνοχη τρομάζει, Και ρίχνεται στὸς τύραννους οὐράνια τιμωρία, Ποῦ τᾶγρυντο τὸ χέρι σου ξαιτρέχει και πειράζει. Μὰ ὁ δύστηνος ποὺ μακρυνὸ με βάσανα τραβίει Βαρὺ φορτίο κ' ἢ ἔλπίδα του στὰ στήθια του νεκρώνει, Τὸ σίδερο ποὺ τὴ ζωὴ τελειώνει προσκαλάει, Και χαιρέτ' ὅταν ἢ στερνή στιγμὴ τότε ζυγώνει. Στὲς περιπέτειες, στὸς μοχοῦς ἀνάμεσα τοῦ Ἄρη, Ὁ δυνατός σὲ προκαλεῖ, ποὺ ὁ κίντννος τραχύνει, Κ' ἐσέναντε ὁ σοφὸς χωρὶς χλωμάδες περιμένει. Τὶ νὰ γαι, ὦ Θάνατε, λοιπὸν; Σκία σκοτεινιασμένη, Ένα καλὸ, ένα κακὸ, ποὺ ὁ ἄνθρωπος τοῦ δίνει Με τὲς ἀγάπες τοῦ μορφῆ και φύσης, ὅπως τὸ πάρει.

Μετᾶφρ. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ἀγαπητὲ κ. Βρῖσιμιτζάκη.

Λέτε. Οἱ νέοι μας ποὺ διαβάζουν ἢ ποὺ γράφουν— ποὺ γράφουν μόνο, ἔπρεπε νὰ πεῖτε, και δὲ διαβάζουν— ἀγνοοῦν μιά τάξιν ὀλόκληρην συγγραφέων, ἐκείνην τὼν λεγομένων «ἐπιστημονικῶν συγγραφέων». Δὲν ξέρω ἂν οἱ νέοι μας τὴν ἀγνοοῦν αὐτὴ τὴν τάξιν. Ἀλλὰ κι' ἂν τὸ ἀντίθετο συνέβαινε, τί σημασία θὰ εἶχε αὐτὸ γιὰ τὴν τρέχουσα φιλολογογία; Μιλεῖτε γιὰ ἐπιστημονικότητα ὡς πρῶτο γνώρισμα ἑνὸς ἀληθινοῦ συγγραφέα. Ἀλλὰ τί ἐπιστημονικότητα βρῖσκετε σεις σ' ένα συγγραφέα ποὺ νομίζεται ἀληθινὸς και ποὺ δὲν εἶναι καθόλου ἐπιστήμων ὅταν δίνει ένα ἔργο δυνατὸ με φιλολογικὴν ἀξία; Φυσικὰ, ἕνας ἐπιστημονικὸς συγγραφέας μπορεῖ νᾶξει φιλολογικὴν ἀξία, ὄχι ὅμως και τὸ ἀντίθετο, δηλαδὴ ἕνας λογοτέχνης συγγραφέας νᾶξει και ἐπιστημονικὴν ἀξία.

Ένας συγγραφέας, ἕνας ἐντομολόγος, πὲς ὁ Fabre, μπορεῖ μιλώντας ἐπιστημονικὰ γιὰ μιά ψυχὴ νὰ τὴν ὀνομάσει πεταλοῦδα ὁπότε δίνει στὴ λέξιν φιλολογικὴν ἀξία γιατί πεταλοῦδα στὴν ἐπιστήμη δὲ θὰ πει τίποτα και μπορεῖ νὰ μᾶς μιλήσει γιὰ τοὺς ἱριδισμοὺς τὼν φτερῶν της, γιὰ τὸ μεθυσμένο παραπάτημά της στὸν ἀέρα χωρὶς νὰ πάψει νᾶναι ἐπιστήμων. Ένας ὅμως λογοτέχνης ποὺ μιλώντας γιὰ πεταλοῦδες, γιὰ κανθάρους ἢ γιὰ μυρμήγκια ἀρχίζει νὰ τὰ ξετάζει φυσιολογικὰ, παύει νᾶναι λογοτέχνης— ὅπως νιώθουμε

τή λέξη— και καταναίει έντομολόγος. Τό ίδιο, όταν ένας ποιητής μιλήσει για μάτια δὲ θά ἀναφέρει τίποτα περί τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἢ περί βλεφαροπευκίτιδος. Ἄς πάροουμε πρόσχειρο παράδειγμα ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸ «Βωμό». Ὁ κ. Γιάννης Κοκκινάκης ὅσο και νά γνωριστῆ με τήν τάξην τῶν επιστημονικῶν συγγραφέων, ὅταν δὲν ἔχει νά μιλήσει παρὰ γιὰ «τὸ Κακουργάκι» του, δὲ θά βοῦν τίποτα τὸ επιστημονικὸ γιὰ νά μᾶς πῆ. Ὁπὼς κι' ὁ Claude Bernard κι' ὁ Berthelot ποῦ ἀγνοοῦσαν τὸ Κακουργάκι. Ἐῖσι ἓνα περιοδικὸ δὲ μπορεῖ νά δεῖξει τί διαβάξουν οἱ νέοι και τί ὄχι τὸ πολὺ-πολὺ νά δεῖξει τί γράφουν. Κι' ὁ Μαῦρος Γάτος δὲν εἶναι ἀκαδημία επιστημῶν. (Δὲν ἀποκλείεται τὸ ὅτι μπορεῖ νά γίνῃ).

Ἄν, κ. Βρισμιτζάκη, δὲν εἶχατε συναστραφεῖ μόνο με νεαροὺς Ναζιραίους, ἴσως ἀνακαλύπτατε νέους ποῦ δὲ γράφουν, παρὰ διαβάξουν και ποῦ—ἴσως— δὲν ἀγνοοῦν τὰ ὀνόματα ποῦ ἀναφέρετε. Ὅσο γιὰ τὸ πότε ἀνακαλύφθη ἡ θάλασσα ἔχω νὰ σᾶς πῶς ὅτι κάτω ἀπὸ τὸν «Κόκκινο Βράχο» τοῦ κ. Ξενοπούλου ὑπῆρχε τέτοια. Ποῦ ἐπιγίαν, σᾶς παρακαλῶ, τίς ἠρωίδες τους τόσο και τόσο μυθιστοριογράφοι τόσο καιροῦ; Ἡ θάλασσα ἀγνώστη; Μὲ τί παρόμοιαζαν τόσο καιροῦ τὰ μάτια Ἐκείνης, τόσο και τόσο ποιητῆ, ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρῃ... ἡμῶν; Δὲ θᾶφτανε μονάχα ὁ οὐρανός. Και τὰ κοραλλένια χεῖλη τῆς; Ἀρκεῖ σ' ἓνα ποιητῆ νά ξέρει, ὅτι τὸ κοράλλι, ἄλλ' ἔστῳ ὅτι ἀν ὑπάρχει κοράλλι θάναί ἓνα πρᾶμα κόκκινο, σὰ παντζάρι. Μὰ ἔλα πάλι: τὰ παντζαρένια χεῖλη σου, νά πῆς; Και τὰ δοντάκια τῆς; Ὡ τὰ μαργαριτάρια τῆς ἔκεινα! Και ποῦ ἄλλου κύριέ μου, βρίσκουνται μαργαριτάρια ἐξὸν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς; Στὴ θάλασσα βέβαια!

Μὴ στενοχωριέστε, κ. Βρισμιτζάκη. Ὁλ' αὐτὰ ποῦ γράφονται τώρα ἀπὸ νέους ἢ ἀπὸ γέρους εἶναι σὰν τὰ ἐφήμερα τοῦ Ἀριστοτέλη και τοῦ Ροῦδῆ. Γεννιοῦνται γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὰ λιμνάζοντα νερά τῆς νεοελληνικῆς τέχνης; περιδινοῦνται μιὰ στιγμή στὸν ἄερα και σὲ μιὰ στιγμή ξαναπέφτουνε στὸ τέλμα ποῦ τὰ γέννησε. Ἄς γίνῃ, ὅτι γίνεται, φτάνει νά μὴν εἶναι κακὸ και δὲν εἶναι. Ἄν εἶναι καλὸ, θά γίνῃ και τὸ καλύτερο.

Μὲ ἐκτίμησιν
CALIBAN

ΚΑΘΕ ΚΑΤΕΡΓΑΡΗΣ ΣΤΟΝ ΜΠΑΓΚΟ ΤΟΥ

Ἀγαπητέ μου «Βωμέ»,
Υπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ ἐννοοῦν, καλὰ και σώνει, νά ἴδουν, ἀν ὄχι τ' ὄνομά τους, τοῦλάχιστον γνῶμες ξένων, ἀντιγραμμένες ὅμως ἀπὸ τὸ χέρι τους, τυπωμένες μέσα σ' ἓνα περιοδικό.

Ποῖά ἢ ψυχολογία τῶν ὄντων αὐτῶν; Ἀνίκανοι ἀπλούστατα νά μᾶς παρουσιάσουν κάποια δημιουργικὴν ἐργασία και με τήν ιδέα ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸ κοινὸν δὲν ἔχει τὴ μὲρψωση τους (τί λόγος καλέ!) οἱ κουτοπόνηροι τοῦτοι κάθονται και μεταφ(β)ράζουν(;) ἀπὸ τὰ δυστυχημένα τὰ γαλλικά ποῦ ἔμαθαν—περισσότερο ἀπ' ὅποιαν ἄλλη εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα,—νὰ παπαγαλίζουν, μερικὰς φράσεις κριτικῶν σχετικὰς με τὸ ἔργο τῶν μεγάλων ποιητῶν και —ποντίφηκες στὸ εἶδος των—ζητοῦν νά τίς κολλήσουν σὶ ἀπελπιστικὰ πρωτόλεια τῶν φιλολογοῦντων νεανίσκων μας.

Ἐξηγοῦμαι. Στὸν τελευταῖο ἀριθμὸ τοῦ ἀλεξανδρινοῦ περιοδικοῦ «Γράμματα» (ὁ διευθυντής των κ. Στέφανος Πάργας νά μὴν ἀντελήφθῃ τὴν καλονόθευσιν;) κάποιος κύριος ΜΕΝΑΛΚΑΣ, γράφοντας γιὰ τίς Δρουσταλίδες τοῦ κ. Πάνου Ταγκόπουλου, λέγει τὰ ἑξῆς:

... Ἀσήμαντα φαινόμενα, τὰ ὅποια θά περνοῦσαν ἀπα-

ρατήρητα, ἀπὸ ὑπάρξεις ὀλιγώτερο εὐδιαπέραστες, ἀναπτύσσουνε σ' αὐτὸν μιὰ φιλήδονη ἐνέργεια, ἢ ὅποια θέτει σὲ κίνηση τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἀπὸ τίς αἰσθήσεις του, ἢ και ὅλες μαζί. Μιὰ ζύμωση, μιὰ ἐργασία γρήγορη, γίνεται τότε, ποῦ ὑπερερεθίζεται ὄρισμένες ιδιότητες, και παραλύνει τίς ἄλλες. Καμιὰ ἀνησυχία δὲν βασανίζει τὴ σκέψη τοῦ ποιητῆ μας, γιὰ τὴν ποιότητα τῶν πλασμάτων του. Ὅτι ἐναποθήρευσε μέσα στὸν πυρετό, τὸ ἐξαντλεῖ σὲ στίχους.

...γιατί παρασύρθηκε ὁ ποιητής ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ και τὴ μουσικὴ τῶν λέξεων. (Σελ. 756).

Ἐγὼ, νά πῶ τὴ μαῦρη ἀλήθεια, ἔκρυφα τὴ μαῦρη μου ἀπὸ τὴν ντροπὴν εἶναι ἐδιάβασα τοῦς διθύραμβους αὐτοῦς. Γιατί τέτοια προσόντα δὲν ἀνεκάλυφα στὰ στιχοσραδιάσματα τοῦ κ. Ταγκόπουλου. Κάθε ἄλλο, μάλιστα. Θυμήθηκα ὅμως ποῦ κάποτε, μοῦ ἔτυχε νά συναντήσω, στὴ γαλλικῆ, μετάφραση τῶν ἔργων τοῦ Keats τίς ἀκλόουθες γραμμές.

Σοῦ τίς σερβίρω :
... Des phénomènes insignifiants qui passeraient inaperçus pour tout être moins perméable, développent en lui une activité sensorielle qui met en jeu les uns ou les autres de ses sens, ou tous à la fois.

Une fermentation, un travail exclusivement interne, se produisent alors, lents, inconscients, qui surexcitent certaines de ses facultés et paralysent les autres. Nulle inquiétude, nulle curiosité, ne le poussent plus vers un non-moi quelconque.

Ce qu'il a emmagasiné dans la fièvre l'absorbe uniquement. (Page 16-17). ... le poète s'est simplement laissé emporter par le chatoiement et la musique des mots. (Page 10).

Τώρα νιώθω ἡσυχὴ τὴ συνέδισή μου. ὁ κ. Πᾶνος Ταγκόπουλος παῦει νά ὀφείλει χάριτας στὸν κ. Μενάλικαν, ὁ ὅποιος θά κάνει πολὺ καλὰ, ἐπιφελούμενος και τῆς σωτηρίου ἀνωνυμίας του, νά καθήσει, μιὰ γιὰ πάντα, σὶ αὐτὰ του.

Δικός σου
Πέριεργος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Θέατρον τοῦ Ὁδείου

Ὁ γάμος τοῦ Φιγαρῶ
Φαίνεται πῶς εἶναι μοιραῖο στὴν Ἑλλάδα, ἢ καθεῖθε ἰδέα και ἢ πειὸ ὠριμὴ ἀκόμα ὅταν φάσαι στὴν ἐκτέλεση νά χάνεται και νά τριγοῦρῃ στὰ στραβά γιὰ κάμποσο καιρὸ ὅσπου νά βρῇ τὸ δρόμο της. Ἐῖσι και τὸ Θέατρο τοῦ Ὁδείου, ἀφοῦ τρικλήσῃ ἀπάνω στὸ Βιβλιοθηκάριο, στάθηκε με τὸ νὰ ποδὶ στὸ Ρωμαῖο γιὰ νά σταθῇ κιλλήτερον στὸ Στοιχειὸ και νά μᾶς ἵπσοχ:ῶῖ πειὰ ἓνα βέβαιον ὀρθοποδίσμα με τὸν Μικρὸν Ἐὐλάφ.
Δὲν ξέρω ἀν ἀπὸ φόβο, μήπως ἔρῃ ἀπότομη ἢ μετάπτωση ἀπὸ τὴν Ἀποκορῆ στὸν Ἴψεν, φρόντισε τὸ Ὁδεῖον νά μᾶς δώσῃ τὴν καθαροβδομάδα τὸν Φιγαρῶ, μὰ ὅμως κι' ἀν δὲν εἶναι ἔτσι ἀκόμα, μποροῦμε νά τ' ἀνεχομε γιαι μ' ὄλον τὸν ἀπερχαιομένο μελοδραματισμό του τὸ ἔργο αὐτοῦ τοῦ Beaumarchais χάρις στὸ καλὸ παίξιμον μερικῶν ἀπ' τοῦς ἠθοποιοῦς και στὴ πλοῦσία του σκηρικὴ ἐμπάνησῃ, ἦτανε ὑποφερτὸ. Ἐνα σύγγωφ στὸ θεατρικὸ ὄρζοντα ποῦ ἐνφ περιμιναιμε νά βρεῖξη, τὸ χυσόφοσ γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ ἥλιος; κι' ὕστερα χάθηκε. Ἄς ἐλπίσουμε πῶς δὲν θά ξανάρθῃ πειὰ.

Ἡ ἐκτέλεση τοῦ Φιγαρῶ ἄφησε γενικὴ ἐντύπωση καλὴ. Ἡ δις Μπενῆ Ψάλτη ἄφησε νά φανῇ ἄλλη μιὰ φορὶ τὸ κρουσταλλένιον τάλαντό της με τὴν τόσο ψυχολογικὰ ἀποδομένη Κόμησσα. Ἰδίως

ἢ σκηνὴ τῆς ταραχῆς τῆς, ὅταν τὴν πιάνει ὁ κόμης με τὸν Χερουβεῖμ ὁτὴ Β' πρᾶξη εἶναι ἀπ' ἶγος ἀν και τόσο δύσκολη.

Ἡ δις Κανελλοπούλου δὲν εἶναι ἐκείνη ἡ ἀλλά και δυσόρεστη περναίει ἀπαρτήρητη, πολὺ λίγο κουραστικῆ.

Γιὰ τὴ Διδα Πλατιστάτου μποροῦμε νά ποῦμε χωρὶ; Δισταγὸ πῶς τὸ γνήσιο ταλον πῶ κρούει τῆς χάρῃσε. ἀν και τόσο γρήγορα τον ἄερα ἢ σκηνῆς; Ἡ φυσικότητα ἀπ' τὴν ἀρχὴν ὁ τέλος κι' ἢ ἄσπαστη ψυχολογία και σιὰς παραμικρότερες γραμμές ἐνὸς ὄζλου τόσο σπουδαίου ποῦ μᾶς ὁλοσ' ὁτὴ σκιά— μιὰ δυσκολία ἀκόμη περισσότερη— μᾶς ἔδειξαν τὸν Χερουβεῖμ ἀν ἔρο ἀπ' ὅ,τι θά τον φανταστῃ ὁ κοκομοῖρης ὁ Beaumarchais Ἡ σκηνὴ τῆς πολυθρόνας τοῦλάχιστον δὲν ἀιστεύω νά μπορῇ ν' ἀποδοθῇ καλλήτερα. Κι' ἢ μικροῦλα Ταρσοῦλη, γιὰ νά τελειώνουμε με τίς κυρίες, μ' ὄλη τὴ δειλία τῆς χαριτωμένης. Μένει ὅμως ἀκόμα ἢ Κα Ζερβου ποῦ ἔκανε τὴ Σουσαγα. Στὸ προγράμμα βλέπω: «Σουσαῖνα, ἢ θαλαμηπόλος τῆς Κομήσου». Πιϋθενά δὲν ἀνοφέμει ἐθνικότητα, γι' αὐτὸ μπερῶ νά τὴν πάρω θαυμάσια γιὰ Ἑλληνίδα ἀπ' τὴν νῆσο τοῦ Αἰγαίου ποῦ μᾶς φερνει ἀφθονα λεμόνια και .. θαλαμηπόλους κι' ἔτσι νά μπορῶσο νά τὴν συγχαρῶ.

Ἄπ' τοῦς κερσίους μοναδικός, ἀνώτερος ἀπὸ τὰς φαντασία και προσδοκία ὁ κ. Ἡλ. Δεστούνης. Τόσο ψυχολογικὸ και λεπτὸ παίξιμον κάτω ἀπ' τὴν μάσκα τοῦ χτυπητοῦ δὲν τὸ περιμέναμε, ἀπὸ ἕλληνα τοῦλάχιστον ἠθοποιό. Εἶναι μοναδικὸ ἀπόκτημα γιὰ τὸ ὅποιον πρᾶξι νά ἐγνωμονοῦμε τὸν κ. Οἰκονόμου.

Ὁ κ. Ροζάν δὲν πιστεύω νά θελῇ νά τὸν ἀδικήσομε κ. ἰοντάς τον ὅτὸν Φιγαρῶ. Ὁ κ. Κωνσταντίνου κι' ἢ ἦθελε νά πῆ μὰ σὰν νά ἦτανε ἄρρωστος. Καλὸς ὁ κ. Πυσακλῆς ἦτος. Μὰ ὁ δὸν Μπαζιλιό, κι' ὁ εἰρηνοδίκης δὲν θά πρεπε νά ἀφεθοῦν νά παίξουν εἶναι, ἄς ποῦμε πολὺ νέοι ἀκόμα.

Π. Μ.

Ἄριστος Καμπάνης

Ἀνάμεσα στοῦς ποιητᾶς, ποῦ μᾶς ἔκαναν ἰδιαίτερον ἐντύπωση ἔδῳ στὴν Ἑλλάδα, εἶνε κι' ὁ Ἄριστος Καμπάνης ἴσως ἢ νοστροπία μας νά συνετέλεσε κάπως γιὰ τον ἓνα ὅμως ἢ τὸν ἄλλο λόγο τὸν ξεχωρίζομε ἀπὸ πολλοῦς ἄλλους.

Καθ' ὅτὸ παιδὶ τῆς Ἀττικῆς ὁ Καμπάνης περιέγραψε τὴν Ἀττικὴν γῆν, τὴν Ἀττικὴ φύση, αἰσθάνθηκε και κατάλαβε ἰελαία τὴν ἀνερεμήνευτη ἐμορφιὰ τῶν Ἀττικῶν ὄρων.

Ἄλλὰ τὸ ἐμορφο σύνολον δὲν τὸν ἔκανε νά ξεχάσῃ τῆς λεπτομέρειες τῆς πῶ μικρᾶς, ποῦ εἶνε τὰ δέντρα και τὰ φυτὰ, ποῦ χωρὰ κερρίζουνε ἴσως περισσότερο ἀπὸ καθε ἄλλο ἓνα ὅπο. Τὴν παρατήρησιν αὐτὴ τὴν κάνει ὁ ἴσιος ὁ ποιητής στὸν «Ἑωρινὸ ὕμνο»:

«Ὡ θέλω νά ξεπνήσης στὴ γαλήνη,
Ν' ἀνοίξεις ὡς σὲ ὄραματα τὰ μάτια
Στὰ δέντρα γύρω...»

Αὐτὴ ἢ ἰδέα τοῦ Καμπάνη τὸν ἔκανε νά προσέχῃ: σιὰς Ἑλῆς «μὲ τ' ἀγέωχο κερμί» με τὰ «μελαχροινὰ κορμιά» και «τ' ἀσίμα φύλλα», ποῦ εἶνε «αἰώνια γλαυκὰς» στὰ ὀλόρθα ὄλοια κυπαρίσσι» σιὰς λευκᾶς, σιὰς ἀφοδέλους κτλ. κτλ.

Ὁ Καμπάνης; ἔχει πολὺ ἀνεπτυγμένο τὸ αἰσθημα τῆς φύσης μαζί με μιὰ παρατήρησιν πολὺ λεπτὴ αἰσθάνεται τίς διαφορὰς «ὄρες» και ἐποχῆς ποῦ δύνουνε μιὰ διαφορετικὴ μορφή, μιὰ διαφορετικὴ ζωὴ στὴν ἐμορφη Ἀττικῆ. Και τραγοῦδαί τὸ «Θ. ὄρος», τὸν «μακάριο καιρὸ», τὸ «πλοῦσι», τὸ «ἠγηρό», τὸ «φλογατο», ὀποτε

«θροοῦν και τραγοῦδαίε

ὄλα: τοῦ ζιζικῆ ἢ φωνῆ, τὸ ἀνήσυχο μελτέρι,
ἀπ' τοῦ βωδῆ ἢ τοῦ μουγκρητοῦ ἔως τὸ θρὸ τοῦ δέντρου...»

Ἄλλοῦ τραγοῦδαίε τὴν ἀνοίξι ὀποτε:

«Οἱ ἀσφῶδελοι ἀπ' τὴ νέα τὴ γῆ ὑψώθηκαν στὸ νέο τὸ φῶς!
Οἱ ἀμυγαλιῆς ἀνθίσανε κι' ὄλες τοῦ δρόμου εἶ λευκᾶς»

Ἰδιαίτερα ὅμως μᾶς ἀρέσουνε οἱ διαφορᾶς ὄρες του:

Τὸ Μεσημέρι:

«Στὴ κόψη τοῦ καλοκαιριοῦ ποῦ βαλαντῶν' ἢ Λεῖκα
και τὰ δέντρα τ' ἀκίνητα τοῦ ἀγαπημένου κόμπου,
μ' ἀρέσει νά βαδίζω ὀργὰ κάτω ἀπ' τὸν μέγαν Ἡλιον
νά με θερμαίνῃ ἢ ἀντιλαμπὴ ὡσὰ βαρὺ ἔα χάδι.»

ἢ Τὰ Βράδυα του:

«Τὰ βράδυα μέσ' στὴν ἡσυχὴ τῆς ἐρημιᾶς ἀγκάλῃ
δέντρα και σπῆτιυ κι' ἀνθρώποι ὄνειρεύονται και ζοῦν.»

Ὁ Καμπάνης ὅμως δὲν εἶνε ἓνας ἀπλὸς τοικίξ ποιητής, ὅπως θά μποροῦσαν πολλοὶ νά φανταστοῦν, ἐκτός ὀπο το παγῶσιμο αἰσθημα τῆς φύσης, ποῦ τὸν πλημμυρίζει ἔχει κάτι, ποῦ λείπει σχεδὸν ἀπὸ ὄλους τοῦς Νεοελλῆνας ποιητῆς τὴν σκέψη. Ἡ σκέψη τῶν ποιητῆ τῆς «Προσφῶρος σιὸν Ἡφαιστο» εἶνε καθάρια, γεμάτη ζωὴ και ἀνάλογη με τὸ φαινεῖν περιβαλλοῦν, ποῦ ψάλλει.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

(Ἡ μελέτη τοῦ Μιχαλοπούλου γιὰ τὸν Cervantes.— Τὸ διήγημα τοῦ Νικολαῖδη.— Τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη.— Τὰ ἐντερβισοῦ τῶν «Ἀθηναίων»).

Στὸ φυλλίδιον V τοῦ «Δόγους» ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος συνεχίζοντας «Τίς ὀμιλίεσ ἐνὸς εἰσυθέρου» μᾶς μιλάει γιὰ τὸν Cervantes και ἰδιαίτερα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ «Don Quichotte». Ξεχωρίζομε τίς ἀκλόουθες γραμμές, ποῦ πέρνομε ἀπὸ δύο σημεῖα τῆς πρώτης συνέχειας τῆς μελέτης, γιαι δείχνουν τὴ φωτερή ἰδέα τοῦ Μιχαλόπουλου ποῦ βραιναι μέσα ἀπ' τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ Cervantes.

«—Πρὸς τί τὰ Ἰδανικά, ὅταν γύρω μας μαίνεται μιὰ σκληρῆ πραγματικότητα, ὅταν ἢ Φύσῃ μᾶς παίζει στὰ χέρια τῆς σὸν ἀθόρηματα; Ἰδανικά... ὀποῖος ἔτρεψε πίσω σας, ἔμεινε πάντοτε τελευταῖος στὸ δρόμο τῆς Ζωῆς; ὀποῖος ὀζε ζήτησε πολὺ ψηλά, σιὰς λῶρες τοῦ «πέραν» πεθαίνοντας, μόνο τότε ὀζε ἐγνώρισε, μόνο τότε ὀζε ἐπίσησε, μόνο τότε κατενόησε τὰ βέικη σας.—Ὁ καθένας μας σιὸν κόσμο ἔρχεται και με κάποιον ἐφιατη, ποῦ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὰ θεομά του, τᾶνῶπαρκα, παρὰ πεθαίνοντας— ἔρχεται νά ἀφουροκοπήσῃ τὴν πλάνη του, κυνηγῶντας κάποιον ἐσθωριασμένο ἰδανικὸ ὀυστυχῶς πολλοὶ λῖγοι φθάνουν τὴν ματαιειότητα τῆς γνώσης και συνειζονται' ὀμως οἱ περισσότεροι πλανῶνται μέσα σιὸς ἐρημικὸς ὀρίζοντας τῆς θεωρίας και σὸν καταιβοῦν σιὸν ἀγῶνα ἢ ἀπελπίζονται ἢ τὸ συνιθέστερο παραφρονοῦν, ἐφ νομίζουν πῶς ἐκπληροῦν τὸν σκοπό τους, πῶς συντηροῦν τὴ ζωή.»

Στὴν ἐποχὴ μας ποῦ τόσα και τόσα ἰδανικά ἀλληλοκτυπιῶνται, βλέπομε καθαρὰ πῶς κι' ἢ Τέχνη ποῦ ὀς τὰ τώρα στάθηκε τὸ μεγαλύτερον ἰδανικὸ καθε διανοοῦμένου, ἀρχίζει κι' αὐτὴ νά μᾶς παρατᾶ και νά μὴ μᾶς ἰκανοποιεῖ, και βλέπομε τὴ ζύμωση ποῦ γίνεται γύρω ἀπ' αὐτὴν γιὰ νά τῆς δόσομε τὴ νέα τῆς μορφή, τὴν πῶ ἀληθινή. Ἡ ὀς τὰ σῆμερα μορφή τῆς και τὸν καιρὸ ποῦ ἦταν κυριευμένη ἀπ' τὸ ῤωμαντισμὸ και τώρα ποῦ ὀποσοῦντοτε ἀπαλλάχτηκε ἀπ' αὐτὸν, καθαρὰ σκεφτόμενα δὲν βλέπομε σ' αὐτὴν παρὰ μιὰ ἐκπόρνευση αἰσθηματος. Ἡ ζωὴ κι' ἢ ἀλήθεια γύρω μας φωνάζανε, χωρὶς νᾶχομαίε ὀμως και τὸ κουράγιο νά τίς ἀντικρῶσομε. Γυρέψαμε τὴν ἀπόλαψιν μακρὰ τους, ἐκπορνεύοντας τις πίσω ἀπ' τὴ Τέχνη. Μὰ σῆμερα ποῦ γυρέμίζεται καθε ψυτικὸ και σαθρὸ, ἤμαστε ὀποχρεσμένοι νᾶντικρῶσομε κατᾶμουτρα τὴ ζωὴ και νά γυρέψομε ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀλήθεια και τίς ἀπολαύσεις μας δὲν ξέρομε ἢ Τέχνη με ποῖα μορφή θά σταθῇ πάντως πρᾶξι νά μᾶς ἰκανοποιεῖ, και νά μᾶς δείχεται αὐτὴ ἢ ἰδια ἀπαρνητῆς τῆς παλῆας τῆς μορφῆς. Στάθηκε ψηλότερα ἀπ' τὴ ζωὴ και τὴν ἀλήθεια και ζῆσαμε περισσότερο μ' αὐτὴν. Πρᾶξι τὸ ἀντίθετο νά γινῃ.

Και καθε τι ποῦ ὀζῃ μέσα του σιὸς τῆς συγκαρινῆς ζύμωσης, δὲν μπορεῖ παρὰ με προσήλωση νά μᾶς κρατάει. Και νά γιαι σταθήκαμε με σθεσμοῦ μὲρὸς στὴ μελέτη τοῦ Μιχαλόπουλου, γιὰ τὸν μεγάλο Cervantes ποῦ ἔξερε νά σαρκάζῃ μὲρὸς στὴ ματαιειότητα τῶν ἰδανικῶν: Μᾶς δείχτηκε ὀλο φῶς και τόλμησε νά μᾶς πῆ πῶς πίσω.

ἀπό κάθε νομιζόμενο σεβασμό, ἀπό κάθε Ἰβανικό καὶ κάθε Πόνο, βραβεύεται πάντα ἡ Σάτιρα καὶ ὁ Σαρκασμός.

Στὸ «Λόγο» δημοσίευσεν ὁ κ. Νίκος Νικολαΐδης ἓνα πολὺ θυναντὸ διήγημα, τὴν «Παραμονὴ τοῦ Σατῆρος». Ἐίναι τὸ δεύτερον διήγημα τοῦ αὐτοῦ ὑπερὰ ἀπ' τὸ «Σκέλεθρα» — δημοσιευμένον ἐν τῇ «Γράμματι» — τὸ ὁποῖο μᾶς κρατᾷ τῇ προσοχῇ. Ἡ γενικὴ παρατήρησις ἐπὶ τὸ διήγημα τοῦ Νικολαΐδου, εἶναι ὅτι πούθεν δὲν βρήκαμε κάτι παρόμοιον. Τὰ πρόσωπα νομιζομεν ὅτι πρώτη φορά τὰ συναντᾶμε, ὅπως καὶ τὸ περιβάλλον τους καὶ γενικὰ ὁ κόσμος τῆς δράσεως τους, μᾶς εἶναι πρωτογνώριτος, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείεται ν' ἴσως ἀληθινὸς τὴν παίρνει ἀπὸ μιᾶ ἀλλόκοτη μεριά, τῇ ζωῇ ὡς μὲσα ἀπὸ φιλοσοφικότητα παραμυθιοῦ. Τὰ πρόσωπα τοῦ ἀληθινὰ ἐπὶ ψυχολογία τους, νοιθόμαστε νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐνεργοῦν ὅπως καὶ ἡμεῖς: Ἐίναι τὰ ἀντρείκαλα τῆς ζωῆς ποῦ παίζουν τὸ ρόλο τους, ποῦ θέλουν νὰ τὸν παίζουν ὁμορφὸ καὶ ἀσυνήθιστο, μὰ ποῦ φτάνουν ἐπὶ τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα κινούμενα ἀπ' τὰ ἴδια ἐλατήρια τῆς ἀνάγκης τῆς ζωῆς. Ἄν καὶ ἀκόμα δὲν μποροῦν νὰ μιλήσῃ κανεὶς γιὰ τὸ διήγημα τοῦ Νικολαΐδου γιὰτὶ δὲν ἔχει ποιά θάνατο ἢ ἐξέληξή του, ὅμως δὲν θὰ φαινότανε κἀθόλου ἀσυναιπῆς νὰ πῇ ὅτι αὐτὸ ξεχωρίζει μὲς τὴν ὅλη δημιουργία, ὄχι μόνον τῇ φτωχῇ δικῇ μας, μὰ καὶ τῇ ἐξῆν. Δὲν βλέπομε καμιὰ μίμησιν, δὲν ξεχωρίζομε καμιὰ ἐπίδρασιν. Δὲν ἔχομε πεισθεῖ ἂν ὁ δρόμος ποῦ τραβᾷ τὸ διήγημα τοῦ εἶναι ὁ καλλιτεχνικός, οὔτε εἰμῶθα, οὐ θέσιν νὰ τὸ ἀποδείξομε, ἂν αὐτὸ δὲν παρουσιασθεῖ οὐσιαστικότερα: Τότε θὰ σταθῇ μὲ προσοχῇ ἢ κριτικῇ ποῦ κρίνοντας τὸ διήγημα τοῦ Νικολαΐδου, θὰ ξεχωρήσῃ τὰς τάσεις καὶ δρόμους, διαφορὰς βέβαια ἀπ' ὅτι ὡς τὰ σήμερα γενικὰ τράβηξε ἢ Τέχνη.

Ἡ δημοσίευσιν τῶν τριῶν καινούργιων ποιημάτων τοῦ Καβάφη ἐπὶ περασμένον φύλλον, ἦταν αἰτία νὰ σκανδαλισθεῖν πάλι ὅσοι δὲν χωνεύουν τὴν ποίησίν του. Ὅσοι πάλι πρώτη φορά διάβασαν στίχους του καὶ δὲν μπόρεσαν ἀκόμα νὰ μποῦν ἐπὶ νόημα τους καὶ βροῦν τὴν ὁμορφίαν, θὰ βρίσκουν βέβαια ἀδικαιολόγητη τὴν τόση φασαρία γύρω ἐπὶ τὸ ἔργο του.

Ἐκεῖνοι ὅμως ποῦ καλὰ γνωρίζουν τὸ ἔργο του καὶ τὸ ἐχτιμῶν, εἶναι ἀνθουσιασμένοι ποῦ διάβασαν καὶ ἄλλα τοῦ ποιήματα, τὰ ὅποια βρίσκουν ἀπ' τὰ καλλίτερα τοῦ ποιητῆ. Ὁ «Βωμός» οὔτε ὁκολεῖ ἀναγνωρίζε, οὔτε μὲ δρισματὰ πρόσωπα τὰσσεταί. Τὸ ὁμορφὸ ξεχωρίζει ἐπὶ ὅποιαδήποτε μορφή καὶ ἂν τὸ βρῆ, τίς τάσεις ἔρουν, τῇ ζύμωσιν τῶν ἰδεῶν παρακολουθεῖ.

Ἐἶναι εὐτυχὴς γιὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ὁμορφου ποιήματος τοῦ Πορφύρα ποῦ ἦταν αἰτία μιᾶς λεπτῆς συγκίνησε, ὅτι ὅσοι τὸ ὁμορφὸ θίγει, ὅπως εἶνε εὐτυχὴς καὶ γιὰ τὴν παρουσίαν τῆς καινούργιας ἐργασίας τοῦ Ἀλεξανδρινῶν ποιητῆ, — ἔστω καὶ ἐπὶ στενὸν κύκλον — ποῦ ἔδοκε ἀφορμὴ μιᾶς νέας αἰσθητικῆς ἀπόλαυσε ἐπὶ βαθειὰ νύνησιν τῆς ποίησε του, ὅσοι μποροῦν νὰ τὴν βροῦν. Ἐἶνε ἀκόμη πρὸς εὐτυχῆς ὁ «Βωμός» γιὰ τὴν μικρὴν συζήτηση ποῦ ἔγινε γύρω ἐπὶ τὴν ποίησιν τοῦ Καβάφη, ὄχι βέβαια γιὰτὶ θέλει νὰ δόσῃ φήμην γύρω ἐπὶ τὸν ὄνομα του, ἀλλὰ γιὰτὶ μιλόντας γι' αὐτόν, δίνει ἀφορμὴ ἢ συζήτηση αὐτῇ ἐπὶ πλατύτερη μελέτη τοῦ ἔργου του καὶ γενικὰ ἐπὶ τὴν ἔρευνα τῶν τάσεων ἐπὶ Τέχνη. Σταθήκαμε μὲ σεβασμὸ πρὸς τὴν ποίησιν τοῦ Παλαμά, ὅπως στεκόμεθα ἀκόμη μὲ σεβασμὸ ἐπὶ τὸν ταλάντο τοῦ Βουτυρά. Οἱ ἄνθρωποι, ποῦ μᾶς ἱκανοποίησαν χτές, φεύγουν γιὰ ν' ἀλλοθύν ἄλλοι ἐπὶ τὴν θέσιν τους. Ἡ Τέχνη πέρνει τὴν τάσιν της. Ἐμῶς διαταθεῖμένοι νὰ τοὺς παρακολουθήσομε ὅπου καὶ ἂν τραβήξουν, ὡς τὸ σημεῖο ποῦ θὰ βραβεῖ ἄλλος νὰ μᾶς ἱκανοποιήσῃ περισσότερο. Δὲν μένομε προσηλωμένοι ἐπὶ πρόσωπα, παρὰ ἐπὶ τὴν ἰδέαν. Οἱ ἄνθρωποι ποῦ τὴν παρακολουθεῖν ἐπὶ κάθε τῆς τάσιν καὶ τὴν ἀσπάζονται, αὐτοὶ εἶναι ποῦ θὰ κράτησουν τὴν προσοχῇ τῶν καθ'αυτὸ νέων, τῶν νέων ποῦ δὲν μένουν πίσω ἐπὶ τὴν παλῆν ἐπὶ τῶν καθυστερημένων μὰ οὔτε πάλι ἀκολουθεῖν αὐτοὺς ποῦ παρεξηγόντας τίς τάσεις τρέχουν γλιγορότερα πρὸς τὰ μπρός, γιὰ νὰ ἐκτροχιαστοῦν καὶ βροῦν ἐπὶ τὴν Τέχνη τὴν ὁμορφίαν τῆς Παραφροσύνης (ὄρα Κυβισμό).

Γιὰ τὰ τῶρα ὁ Καβάφης εἶναι γιὰ μᾶς κῆρυξ.

(Ἔχομε ἐπὶ τὴν διαθέσιν μας δυὸ καινούργια τοῦ ποιήματα — τὰ τε-

λευταία του — ποῦ θὰ δημοσιευθοῦν ἐπὶ τὸ ἐρχόμενον φύλλον μὲ ἓνα σημεῖωμα τοῦ Ἀλεξανδρινῶν νέου Πόλου Μουδινῶν καὶ μιὰ ἀπάντησιν ἐπὶ αὐτὸ τοῦ συνεργάτη μας κ. Βρισιμιτζῆκη).

Τοῦτο θὰ εἶχαμε νὰ παρατηρήσομε ἐπὶ τὴν συνέντευξιν τῶν «Ἀθηνῶν»: Ὅτι οἱ ὁμιλητῆς δὲ λένε τίποτα ἐξὸν ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἀπὸ κείνα ποῦ ἔξομε ὅλοι μας καὶ ἀντικρύζομε κάθε τόσο ἐπὶ τὸν μακάριον τοῦτο τόπο μας. Ἐξαίρεση πρέπει νὰ κάνομε γιὰ δυὸ — ποῦ γιὰ τὴν μᾶς εἶνε συνεργάτες μας — τὸν Φιλῆνα καὶ τὸν Βουτυρά: ὁ πρῶτος εἶπε πολλὰ ἐνδιαφέροντα σχετικά μὲ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα — ποῦ οἱ νέοι πρέπει νὰ τὰ προσέξουν. Κι' ὁ δεύτερος εἶχε τὴν τόλμην νὰ μιλήσῃ γιὰ τὰ καινούργια ταλέντα ποῦ συνήδεται ὑπόσχονται νὰ δουλέψουν ἐπὶ τὸ διήγημα καὶ ἐπὶ τὴν ποίησιν — καὶ αὐτὸ ἐναντία ἐπὶ τὴν τσιρμονίαν, ἐπὶ τὴν συγκαταθήματα καὶ ἐπὶ τὴν λογικὴν καμώματα τῶν ἄλλων παλῶν ποῦ φοβῶνται μὴν πέσῃ ἢ φιλολογικῇ τους δόξῃ ἂν φέρουν ἐπὶ τὰ χεῖλια τους τὸ ὄνομα ἐνός νεοῦ.

Ἀκόμα θὰ εἶχαμε νὰ προσθέσομε τοῦτο: Τὰ ἱερεῖα αὐτὰ περιβρέχει τὸ χιμουριστικὸ πνεῦμα τοῦ Στ. Δάφνης ποῦ μὰ τὴν ἀλήθειαν εἶνε ἀπαραίτητο ἐπὶ τὴν κριτικὴν τῶν περισσοτέρων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Βγήκε ἡ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Κωστῆ Παλαμά, τὰ «Παράκαιρα», μὲ ἓνα πρόλογο.

Ὁ ποιητῆς Λέων Κουκουλάς μετὰφρασε τρία ἀπ' τὰ καλλίτερα διηγήματα τοῦ Κνουτ Χάμφουν, ποῦ θὰ τὰ ἐκδώσῃ ὁ βιβλιοπώλης κ. Βασιλείου.

Τὰ ποιήματα τοῦ Σπαταλά ποῦ δημοσιεύομε σήμερα, εἶναι ἀπ' τὴν νέα ποιητικὴν τοῦ συλλογῆ «Καθὼς ἄλλαξουν οἱ ἐποχές», ποῦ θὰ βρῆ ἐπὶ λίγον ἐπὶ κομψὸ βιβλίον.

Μὲ λύπη μας εἶδαμε ἐπὶ τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ Γαλλικοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ τῶν νέων «Soi-Même» ὅτι θὰ παύσῃ τὴν ἐκδόσιν του. Γινότανε μιὰ πολὺ εὐσυνείδητη ἐργασία ἐπὶ τὸν περιοδικὸν αὐτὸν ποῦ πιστεύομε νὰ συνεχισθεῖ ἐπὶ ἄλλα περιοδικὰ, γιὰ τῶν ὁποίων τὴν κίνησιν θὰ γράψομε ἐκτενῶς ὅταν τὰ λάβομε.

Καλλιτεχνικώτατη ἡ ἐμφάνισιν τοῦ νέου περιοδικοῦ «Οἱ Νέοι» ποῦ διευθύνεται ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Κοκκινάκη περιέχει ἔργα τῶν κ. κ. Σικελιανοῦ, Παράσχου, Κορζῆ, Νικολαΐδου κλπ. Ἡ γνώμη μας εἶναι ὡς οἱ νέοι αὐτοὶ θὰ ἐργαστοῦν εὐσυνείδητα ἐπὶ τὴν λογοτεχνίαν μας.

Τὸ μουσικὸν κατὰσταμα τοῦ Γαϊτάνου ἐξέδωσε τρία νέα καθάρια Ἑλληνικὰ τραγούδια. Τὸ «Πουλὰκι..» πάνω ἐπὶ στίχους τοῦ Γιάννη Κορμύση, τὸν «Ὀδιδόρο» καὶ τὸ «Προσκύνημα» ἐπὶ στίχους τοῦ Παύλου Νιρβάνα.

Καὶ τὰ τρία αὐτὰ, ἀληθινὰ διαμαντάκια τῆς τέχνης, εἶναι συνθέσεις τοῦ ἀγαπητοῦ μας μουσοῦργου κ. Γεωργ. Λαμπιλέτ.

ΛΑΧΕΙΟΝ

ὑΠΕΡ ΤΟΥ ἘΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ κλήρωσις τοῦ Λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, θὰ γίνῃ τὴν Κυριακῇ 28 Ἀπριλίου (11 Μαΐου) 1919.

Σύνολον κερδῶν δραχμ. 200,000
Μέγα κέρδος » 80,000